THE BOOK WAS DRENCHED

UNIVERSAL LIBRARY

OU_204745

UNIVERSAL LIBRARY

రసతరంగిణి ౧.

అనార్కలి

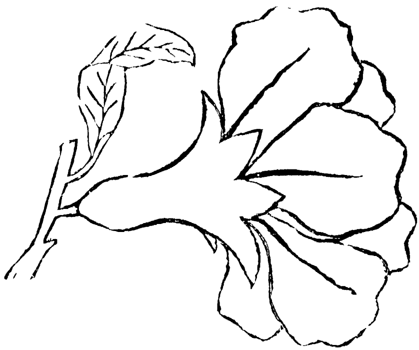

అంకితము

శ్రీ శ్రీ రాజా రామచంద్ర అప్పారావు బహాదూర్ జమీన్‌దారుగారికి

కన కన నూరి త్రాగినది కాకతి శత్రుల క్రొల్లమదంబు నా
బసవన దండనాయకుని బాహువున తజ్జ మహాగ్ని రేఖగా
మసలి మొదల్, సవచ్ఛవుల మాగి పయిన్ విజయప్పరావు దో
రసి, నొక వెల్గు తెల్గు వెలమాభిధ మేలెను కృష్ణయొద్ధునన్.

ఆత్రియీ మను మార్గగులందు నేడ్గు
రాత్మజులతోడి శోభనాద్య్రప్పరావు
మందు నేడుసంద్రములతో మొనసికొన్న
వరుణు డేమి టన్నంతలో వాడె యయ్యె

నారయు రామచంద్రులని నల్గురుగా చను నప్పరావులం
దారయ రామచంద్రప్రభు వాత్తోలికోవను నెటపెద్ద యే .
కారుననైన తోలించి శికారున పందిని చంపుబంటు గా
ధారతి సూక్ష్న సూత్న కవితావనితా హృదయాధి నాథుడున్

ఆ ప్రభుమణికి నౌదార్య దీప్రఖనికి
ఆ కవిమణికి గాఢోహాలోకఖనిక
అంకితం బప్పరాయ వంశాబ్ధిమణికి
అంకితము రామచంద్ర గుణైకఖనికి

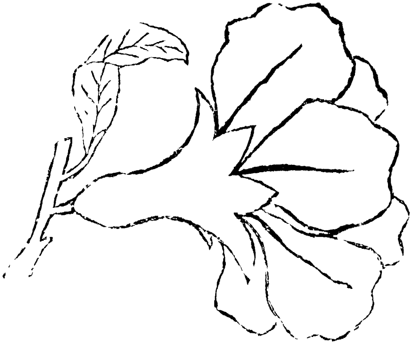

అనార్కలీ

నాంది

నాసాంతే కృతదృష్టి రవ్యవహితా భ్రూర్వ్యాప్తచర్మాసనే
నిష్ఠామగ్రిత బాహ్యవస్తు విషయా యా బ్రహ్మరంధ్రోద్గతైః
తేజోభిర్బహుళ సైంద్రవైః ప్రచలితైః మూర్ధ్నావృతేవాంశుభిః
సర్గస్థిత్యపహార హేతు రవతాత్ శైవార్ధసీమంతినీ

సూత్రధారుడు (ప్రవేశించి)

నూత్నమార్గ విరచిత దృశ్యకావ్య దిదృక్షువులు వ్యంగ్యవేత్తలు నగు పారిషదులకొకమనవి. ఆర్యమిశ్రులు తమతో మనవిచేయుమని నాకు గురుస్థానమైన యీ మహాకవి నన్నిట్లాజ్ఞాపించినాడు. ఆయనమాటలివి.

తేఁకు తేపకుఁ 'మొలకదేరినబత్తిని మత్పితృప్రతి
ష్ఠాపిత శైవలింగము కడంక భజించెద నాత్మవారణా
సీపుర నేతభృంగిరిట శిష్యుని దిగ్వసనుఁ త్రిలోకర
క్షాపతి నందమూరుపురసక్తు మదశ్రికణాలి హేతువుఁ

అమృతపదార్థముఁ దెలిసినట్టిరుయోగులు తన్మనోఽంబుజ
భ్రమరము నన్న నీ చరమభాగవిరాజిత బిందుశేఖర
స్థము పరతత్వమం చెఱుక చాలియు చాలక చాలకే రఘూ
త్తమునిగ నెంతు మంత్ర మహితాక్షరబద్ధసుమూర్తినిత్యముఁ

శైవాంశం బని చెప్పనా దశశిరస్సంత్రాసచండాకృతిఁ
శ్రీవాయూద్భవు డందునా యనిలు శాసించెఁ మహాయోగియై
పో వో కేసరి కోతికూన యననా ముక్తేంద్రియభ్రాంతు న
న్నావేశించిన రామచంద్ర పదపద్మాధీన చేతస్కునిఁ

అని యస్మదిష్టదేవతాప్రార్థనాసిద్ధరూపంబున నీ నూత్నమార్గకృతికి సాంప్రదాయానుబంధంబు కలిపించుకొని మచ్ఛిష్యుడైన యీ నటకావతంసుని విజ్ఞానము నాశ్రయించి యీ దృశ్యకావ్యమునకు నప్రదర్శనయోగ్యతాదోషము పరిహరించుకొని యిందలి పూర్వాంకమునందలి రచనాపద్ధతికి వ్యాఖ్యానప్రాయముగ రెండుమాటలు చెప్పెదను. ఇందు వసంతుడు పూలకన్నెలు మన్మథుడు చిలుక కోకిల కవి మొదలైన పాత్రలు వత్తురు. వీరందరు నాయికా నాయకుల సమక్షమందే వచ్చెదరు. మన పూర్వకావ్యములందు వీని నుద్దీపన విభావములుగా చెప్పిరి. ఆ యుద్దీపనవిభావము వెనుకనున్న మానసికస్థితి యీ యీ పాత్రలవాక్యములందు వారి మాటలుగా గుచ్చబడినవి. కవి నాయకునిలోననే యొక భాగము. అతడు బయటి కింకొక పాత్రవలె కనుపించును కాని, కథానాయకుడు కానిసలీము, ఒక మహోత్కృష్ట భావ పరం

పరాలగ్నబుద్ధి యగు సలీము, కవిగా కనిపించుచున్నాడు. చిలుక కోకిల మొదలైనవి పలికిన పలుకులు వానియందున్న యర్థమును నాయికానాయకులు సంకల్పించుకొనిరి. ఆ భావముతో చిలుకలు కోకిలలు పుష్పకన్యకలు చెప్పినట్లిందు వ్రాయబడినది. తక్కిన కావ్యగుణములకుగాని దోషములకుగాని రసజ్ఞులే ప్రమాణము. నాయెడల ప్రసన్నులైన

ఝణ ఝం ఝణ ఝం ఝణ ఝణ
ఝణా ఝణా ఝణ మనోజ్ఞ సంరాపిత కిం
కిణీ పద, సుమరంద, తాండవ
చణ శారద మన్మనోచ్ఛ జలధి మథంతుర్

ఇవి మద్గురువర్యులు తమతో మనవిసేయుమన్న మాటలు. అల్పజ్ఞులమైన మేము వారి బోధనచేతకాక యీ నూతనరచన ప్రదర్శించనేలేము. తత్ప్రసాద పరివర్ధమాన ప్రజ్ఞా ధురంధరులమగు మాకు స్వర్గలోకమువలె సుమనోఽభిరాములైన పారిషదులు తమ ప్రసాదము కూడ కలిగజేసి చెప్పవలయునా అన్యోన్య లగ్నబుద్ధులగు నాయికానాయకులకు వసంతాగమము ప్రాప్తించినట్లు. సెలవు

(నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రస్తావన

పూ ర్వాం క ము

రంగము ౧

వసంతోద్యానము

సలీము

ఆకసమ్ముదోయిలో స్వర్గజ్యోతిస్సులు వెలుగుచున్నవి.

ఏమా సౌందర్యము !

ఈ మావిగున్న యింత విరియబూయవలెనా ! నా మనస్సీ చివురాకుమీదనే నిలుచుచున్నది.

అనార్కలీ

నెమ్మదినెమ్మదిగ విచ్చు మల్లికాకుసుమము వలె మహా రున్నిసాబున్నవికసిత శోభాయమానముగ నున్నది !

శరత్పూర్ణిమాయామినివలె స్వచ్ఛముగా నున్నది !

మక్కా సగిరిగోపురముపోలిక స్వర్గశిఖరము తలపించుచున్నది!

అతని సౌందర్యమేమి !

చివురుకన్నె

మసృణ సంధ్యాకాల మధుర కాంతులలోన
ఘుసృణమందార సంకుమదరోచులలోన
దాచుకున్నాను నాతరుణారుణచ్ఛాయ
వేచుకున్నాను నావిభుని రాకలదాక

ముసలి సంజలతమ్మి మొగ్గమూతలలోన
కసటుపొద్దుటి లేతకలువ వేపులలోన
నాకన్నె సిగ్గుటందము దాచుకొన్నాను
నాకంఠమాల ప్రాణపతివచ్చెడు దాక

పసిలేశిచొక్కుంపు పాలబుగ్గలలోన
మసలని సెలయేటి సరుసునవ్వులలోన
పదిలించుకొంటి నా ప్రాయంపు మిసిమెల్ల
మనసమోహనుడు నా మధువురాకలదాక

రేపు వచ్చెను సామి మాపు వచ్చెను సామి
యీపూట తప్ప దంచిన్నాన్ని వేగగా
సౌందర్యమునకన్న సౌందర్యపుంగుప్ప
యిందు రానేవచ్చె నీమనోహరమూర్తి

రావమ్మ నవమల్లి రావమ్మ మాగధి
రావమ్మ మాధవి రావె శేఫాలికా
రావమ్మ పున్నాగ రావమ్మ మాకంద
రావమ్మ యిందీవరంబ ముద్దులగుమ్మ

రండు రండమ్మ పేరంటాండ్రు మీరెల్ల
దండలై మదనసుందరుడు రానే వచ్చె
స్వామి నీకొరకు పూజాద్రవ్యములు తెచ్చి
యేము కాచెదము రావే మోహనాకార

వసంతుడు

ఇది యుషస్సతిమోహాః నదిమి కొన్నపరాగ
మిది సంజలేగటాఁ బొదుగుశోభారాశి
యిది పూపకన్నెలో పొదలు తేనెలవాక
యిది రసాంభోరాశి పదునుగొన్నకణంబు

పుష్పకన్యకలు

ఇతడు మావిచివుళ్ళ నెగచి వేసినజోదు
ఇతడె యందపుకోన తెల్ల మ్రుచ్చిలురాతు
సెలయేళ్ళయిసుకతిన్నెల నేలురా జితడె
ఇతడె ప్రాతఃకాల సతిమేన సితరోచి

మాధవి

చేరిరారే ప్రదక్షిణముగా స్వామికి
మీరు కేతక్యల్వాని మేలికన్నియలార!
మొన్నాళ్ళులకు వచ్చె నీ దయావనరాశి
కన్నులపత్తులై కాగిపోతిఁగదమ్మ.

మాగధి

పూవసంతాలమ్మ పూవసంతాలు
మావనాంతములందు మధులతాంతాలు
తల్లి క్రొంబొదుగువద్దకుఁ బోవు వసిలేడి
మెల్లగా దెండు స్వామికి నాడుకొనుటకు

శే ఫా లి క

కస్తూరికోనిరండు కైవసంబయినాడు
శిస్తుఫూయుదమ యీ చిత్తేశు డీనాడు

అ ం ద ము

చిలుపవానలకు పరువులు పెట్టిన సెలల యిసుకపొరలో
మొగలితావి పస బుగులుకొన్న పుప్పొడులమేలి తెరలో
కలసియాడుదము పాటలుపాడుచు మలగిపోవుదము వనిలో
జిలుగుపూ లెసగుపచ్చనిబయలులఁ గలసిపోద మామనిలో

పు ష్ప క న్య క లు

బాలమృణాలీలీలకరా - మ
త్తాళిమనోహరనీలకచా! - స
మ్మోహకవనీపుంజీకృతదేహా! (నృత్యము)

చిలుపవానలకు పరువులు పెట్టిన సెలల యిసుక పొరలో
కలసి పోవుదము పాటలుపాడుచు మలగిపోవుదము వనిలో
(నృత్యము)

క వి

శ్రీఖండానిలగంధసంకలితమై శేఫాలికామాధవీ
రేఖామంజులవాసనాలహరి పర్వెన్ ప్రాతరానీతశా
ఖాఖద్యోత విలాసరాగ లలితప్రాంశుప్రభల్ చూతస
చ్ఛాఖాపల్లవరాజి కెంతయుఁ బరిష్వంగమ్ములైవాల్చెడిన్

ఈమలయానిలయంబులు వహించిన శైత్యములెంతధూర్తముల్
లేమల తాపమెల్లఁ బదిలించుకొనెన్ దమలోన మందమం
దామలయాన వైఖరుల కబ్బిన పాంథవిలాసినీ మనః
కోమలతాపదంబు లుడుకున్ నడివేసగి పల్లవంబులై.

ఊరక నాహృదంతరము నూచెదుఁ గోరిక లేక రక్తపుం
నీరజపత్ర కాంతులకు నెయ్యములై తగుఫాల్గుణాంతవే
ళారుచిరంబులై యుదయ లాలితనవ్యవనీవసంత శో
భారమణీయమైన నవపల్లవరక్తిమ మెంతకమ్రమో.

రంగము ౩

మిత్రుడు

ప్రభూ! ఏమి విచారించుచున్నారు?

సలీము

మిత్రమా! అనార్కలీ యనగా నేమి?

మిత్రుడు

దానిమ్మపూవు. సెంగ్ల

సలీము

అది గులాబికన్న మల్లెకన్న రమ్యమైనదా?

మిత్రుడు

ఏ పూవున కాపూవే. ఏ పూవురమ్యత దానిదే.

సలీము

గులాబి మల్లెలలో వాని సౌందర్యమునకు వానివాసన సహాయకారి యగుచున్నది.

మిత్రుడు

వాసన లేకున్నను గులాబి మనోహరమైనదే

సలీము

దాని వాసనచేత నిదివరకే సమాకృష్టమైన నీ హృదయము దానియందలి పక్షపాతమును వీడజాలదు. జన్మతః గల వాసన చేత గులాబిని మల్లెను మనము మిక్కిలిగౌరవించుచున్నాము. వానిని వాని వాసనకు గౌరవించుచున్నామే కాని వాని సౌందర్యమునకుగాదు. సౌందర్యము కూడ నున్నదా, యుండనిమ్ము. వాసనావిరహితము లైన ప్రసవములలో నున్న సౌందర్యము పక్షపాతముచేత మన మొప్పుకొనునది కాదు. అనార్కలీని చూడుము. దాని రక్తిమ, దాని సౌందర్యము! నా మనస్సు నంతకంతకు వశపఱచుకొన్నది.

మిత్రుడు

అవును ప్రభూ! తాము మునుపటివలె మావితోటలకుబోయి క్రొత్తయంట్లు కట్టుటనుగూర్చి విచారించుటలేదు. శిల్పులను పిలిచి వారితో శిల్పప్రసంగములు చేయుటలేదు.

సలీము

నా మనస్సు ననార్కలీ యాక్రమించుకొన్నది.

మిత్రుడు

సరే! ఇంక దానిమ్మతోటలు వేయించి యందుగూడ నొక క్రొత్తవిధమైన ఫలములు గనుగొనుడు.

సలీము

(మౌనము)

మిత్రుడు

ప్రభువు లన్యాయత్తచిత్తులై యున్నారు.

సలీము

ఆమె యన్యకాదు. అవివాహిత

మిత్రుడు

ఆమె యెవరు ?

సలీము

అనార్కలీ.

మిత్రుడు

స్వర్గవాహిని చవిటిపఱ్ఱలమీఁద బ్రవహించుచున్నది

సలీము

ప్రేమ వాహిని [illegible] దానికి నిమ్నోన్నతత్వములు సమానము.

మిత్రుడు

(మౌనము)

రంగము 3

అనార్కలీ

అజీజ్! ఇప్పు డెంత ప్రొద్దు పోయినది?

అజీజ్

రెండు ఝాము లైంది.

అనార్కలీ

నాకు నిద్ర వచ్చుటలేదు.

అజీజ్

ఎంచేత?

అనార్కలీ

మనస్సున నేదియో యావేదనగా నున్నది.

అజీజ్

దీని కో మందుంది చెప్పనా?

అనార్కలీ

ఊఁ.

అజీజ్

భరతపక్షి వుందే. అది గుడ్లుపెట్టి మేత కెళ్లినపుడు నెమ్మ దిగా చెట్టుమీాది కెక్కి, అందులో ఒకగుడ్డుకీ చిన్న బెజ్జం చేసీ, అందులో రసంఅంతా ఓడ్చేసీ, దాన్నిండా పాదరసం

పోసి యేం యెరగనట్టుగా దిగిరావాలి. తల్లివచ్చి తనగుడ్లు సరిగానే వున్నవని సంతోషిస్తుంది. మనం పాదరసం పోశా మని తెలియదుగా! అది తనగుడ్లను పొదుగుతుందా! మన పాదరసంగుడ్డునుగూడా పొదుగుతుంది. మన పాదరసంగుడ్డు తెల్లని పిట్టవుతుంది. ఆపిట్టయీకలు తెచ్చి అవికాల్చి బూడిద చేసి తేనెలో కలిపి పొద్దునా సాయంత్రం ఒకమండలం రోజులు సేవిస్తే యెటువంటిరోగం నిమిషంలో కుదురుతుంది.

అ నా ర్క లీ

ఈమందు నీకెవరు చెప్పినారు?

అ జీ జ్

సారాదుకాణంవాడు

అ నా ర్క లీ

మరల నక్కడకు వెళ్లుచుంటివా? నేను వెళ్లవద్దని చెప్పితిని గదా!

అ జీ జ్

ఊరికే వెళుతున్నాను. తాగడంలేదు. కాని తాగితే యేం? ఎంతో వుత్సాహంగా వుంటుందే

అ నా ర్క లీ

లోపల నరములును మాంసమును చెడిపోయి మృత్యువు శీఘ్ర ముగా తటస్థించును

అ జీ జ్

ఇంతేగదా ?

అ నా ర్క లీ

ఏ మట్లంటివి ?

అ జీ జ్

చచ్చిపోతే బతికించడానికి నాదగ్గిర మందుందిగా.

అ నా ర్క లీ

అదేమిటి ?

అ జీ జ్

జెముడు కాకి వుందా, అది మేతకెళ్ళినప్పుడు దానిగూ డెత్తుకొచ్చి గంగలో పారేస్తే అందులో సంజీవిపుల్లని ఒకటుంటుంది. అది ప్రవాహాని కెదురీదుతుంటుంది. అది తీసుక వచ్చి చచ్చిపోయినవాళ్లకి ముట్టిస్తే అందరూ లేచి కూర్చుంటారు !

అ నా ర్క లీ

నీకు చదువు చెప్పేదను. నేర్చుకొందువా ?

అ జీ జ్

నాకు చదువుకోవాల్నె వుంది

రంగము ౮

రుసీ

అనార్కలీ ! నీవు చాల యందకత్తెవు

అనార్కలీ

రుసీ ! నీవు చాల తీయని దానవు

రుసీ

నీయంత ప్రశస్తమైన దానను కాదుగా !

అనార్కలీ

అనార్కలీపసందు అనార్కలీది. రుసీపసందు రుసీది. ఇది పూవు, అది పండు

రుసీ

పూవును కాయ కాచి పండు గాక యెప్పుడును పూవుగానే యుండునా ?

అనార్కలీ

పూవు పూవు గానే మాడి పోవచ్చును

అజీజ్

మాడి పోయినా పువ్వు పువ్వే. దాని వాసనతో నాలుగు దిక్కులూ గుబులాడి పోతై

రంగము ౫

అనార్కలీ

మిత్రమా! మరల వచ్చితివి

రుసీ

ఉస్తాదు మరల పంపించినారు

అనార్కలీ

అయ్యో నాకేమియు నోపికగాలేదు

రుసీ

పాఠశాల చూచుటకు వచ్చునది యువరాజు సలీము గారట

అనార్కలీ

(మౌనము)

రుసీ

ఏ మందువు ?

అనార్కలీ

నీ యిష్టము

రుసీ

తప్పక రమ్మని

అ నా ర్క లీ

అంతవరకు వచ్చినను నృత్యము చేయలేనేమొ !

రు సీ

నీవు వచ్చిన చాలునన్నారు ఉస్తాదుగారు

అ నా ర్క లీ

గుర్వాజ్ఞ బలవత్తరముగానున్నది. (కొంచె మెడము.)

రు సీ

స్నానమైనదా ?

అ నా ర్క లీ

ఆఁ.

రు సీ

దుస్తులను వైచుకొని కన్నులకు గాటుక దిద్దుము. ఇదిగో నృత్యశాల

అ నా ర్క లీ

ఓపిక లేని నేను నృత్యము చేయు చున్నప్పుడు కాలుజారి పడెదనేమో !

రు సీ

భయము లేదు

అ నా ర్క లీ

నా హృదయము కొట్టుకొనుచున్నది

రు నీ

భయము లేదు

అ నా ర్క లీ

నా కంఠము వణకి పోవునేమొ!

రు నీ

మాటలాడకుండ గూర్చుండుము. ఇంతలో కబురు వచ్చును

ఉ స్తా దు

జహాపనాహ్! క్షమించుము

స లీ ము

చెలికాడా! ఫర్మానా చూపించుము.

(ఫర్మానా కళ్లకద్దుకొని) ఉ స్తా దు

జహాపనాహ్! బిడ్డకు జ్వరముగా నున్నది. తమ యాజ్ఞా బలమే యామెను రప్పించినది. తప్పులు క్షమించవలయును

మి త్రు డు

ఫరవాలేదు. కానిండు

ఉ స్తా దు

బిడ్డా, అనార్కలీ!

అ నా ర్క లీ

నీ పదమ్ములయందు నిలిచి యున్నది మనసు
ఆపదుద్ధారకా ఆనందమయనాథ !
ఈ మహాఝురియందు నీదు లాడగనైన
కాలు సేతులు రావు కరుణించవే నాథ !
హేనాథ ! నీపాద మీద దాసి కన్నీట
కలుషితం బైనచో క్షమియింపవే నాథ !
ఈ తుమ్మపువుకన్నె యెంత బేలయొ కాని
భృంగరాజునుజూచి బెంగ కొన్నది చూడు
హేనాథ ! హేనాథ ! హేదయావనరాశి
కలుషాత్మ యగు దీని గాల్చివేయుమునాథ !

(మూర్ఛ)

ఉ స్తా దు

రుసీ ! రుసీ !

మి త్రు డు

అయ్యో !

ఉ స్తా దు

ప్రభువుగూడ మూర్ఛపోవుచున్నాడు. దయావనరాశి యీ
మహారాజు

రంగము ౬

సలీము

నీ పదమ్ములయందు నిలిచియున్నది మనసు
ఆపదుద్ధారకా! ఆనందమయనాథ!

ప్రాణప్రియా! నా హృదయమును నీయందే నిలచియున్నది. మాతండ్రిచే కఠినముగా విధింపబడిన నా ప్రవర్తనము నిన్ను నేను దర్శించుటకుగూడ వీలులేకుండ జేయుచున్నది. అప్పటికిని నృత్యమును జూడవలె నను మిషచేత నిన్ను దర్శించుటకు వచ్చితిని. అపుడు నాదురదృష్టముచేత నీవు జ్వరాక్రాంతవై యుంటివి. అప్పటి నీజ్యోత్స్నశృంగారము నాకనుల కంటుకట్టినట్లున్నది. మనోహారిణీ!

దేవీ! ఇదిగో! ఈప్రకృతి వికసించినది. నీహృదయము నాయెడల వికసించలేదేమి? నీవు నాయెడల నెట్టిభావములు గలదానవో తెలిసికొనకుండ నిన్ను దేవి యని సంబోధించుచుంటిని, క్షమింపుము.

నీకీ బానిసవృత్తి లభింపజేసిన దైవ మెంత యనుల్లంఘనీయముగ నున్నది. నీవు బానిసవు గాకపోయినచో నీ విషయము నాతండ్రితో జెప్పి మనయిర్వురము నాయన యనుమతిమీదనే

వివాహము చేసికొనెడివారము. ఇప్పుడు వారి యనుమతి లేదు గాన మన సమాగమము దూర మగుచున్నది.

నిన్ను చిన్నతనములో తెచ్చి బానిసగా నమ్మినవా డెవ్వడు? నీ వేయింట నుద్భవించితివో తెలియదే! ఏ సత్కులమునం దైన నే సంపన్నగృహస్థు నింటనైన నీవు పుట్టినచో నా దుర్మార్గుడు నీ కెంత మహోపకారముచేసినవా డగుచున్నాడు

ఆహా! ఈ బానిసవృత్తి యెంతచెడ్డది! చక్రవర్తులుగూడ భోగలాలసులై యిదియే పనిచేయుట యెంత దేశారిష్టదాయకము! ఈ వృత్తికి రాజులు సానుకూలపడుచున్నారు. చక్రవర్తులు ప్రోత్సహించుచున్నారు.

కానిమ్ము! బానిస మనుష్య కాకపోయినకదా? భగవంతుని యొక్క చిద్విలాస మామెలో లేకపోయినదా? ప్రేమ యను నమృతపదార్థ మామెలో దొరకదా?

ప్రియా! నీకు దత్తమైన నా హృదయము మరల నేను లాగుకొన లేకున్నాను

అనార్కలీ బానిసకూతురు. నేను చక్రవర్తి కుమారుడను. మా యిరువురివివాహము రాష్ట్రమునకుగాని, రాజునకుగాని యనుమతి యెట్లు? ఇట్టి సంబంధము గలిపించుకొని నా తండ్రికిని రాష్ట్రప్రజలకును నిష్టములేని పని యేల చేయవలయును? మానుకొందునా?

పుష్పకన్యకలు

ప్రాతర్వికసిత పంకజనిర్గత
బంధుర రమణీయామోదంబులు
నీలో దాగెనులే

వసంతుడు

ప్రాలేయాంచిత పాథోబిందులు
మీలో దాగెనులే

పుష్పకన్యకలు

బాలమృణాళీ లీలకరా-మ
త్రాళి మనోహర నీలకచా-స
మ్మోదవనీ పులకీకృత దేహా (నృత్యము)

పుష్పకన్యకలు

కైదండలుగొని కమలపరాగము లాదట విసరెడు సరసులలో
పోదము మలయసమీరము సారము పొల్చుకొన్న దారులలో

వసంతుడు

సిగ్గేటికి వాసంతిక రావే చేబూనవె నా ప్రాణసఖీ
ముగ్గులు పెట్టితి పరాగసంతతి పూలువిరియు నీవనిలో

అందరు

చిలుపహానలకు పరువులు పెట్టిన సెలల యిసుకపొరలో
కలసిపోవుదము పాటలు పాడుచు మలగిపోవుదము వనిలో

సలీము

ఆహా! ఏమా సౌందర్యము! తలంచుకొనినకొలది నా యీ యూహాలు వమ్మైపోవునట్లు తోచుచున్నది. అయినను నేమి చేయుదును. నామన స్సింత బేలయగునేమి! ప్రియా! అనార్కలీ మనోహారిణీ!

కోకిల

వికసించిన వసంతసుకుమారకుసుమముల్
ప్రకృతియందున నూత్న పరిణామమును పొందె
నా మనోహర గీతికా మరందము గ్రోలి
యేమందు పులకితంబె యయ్యె విశ్వంబు
కామినీ కంఠసంగతమైన బాహువు
రామణీయక మెల్ల రాణించుకొన్నది
ప్రకృతిలోనన యాత్మ ప్రతిఫలించుట చూచి
భగవంతుడునుగూడ పులకితుండైనాడు
సకలస్వరమ్ములా శానినాదము మాని
పంచమ స్వరములోపల నైక్యముం బొందె

సలీము

ప్రణయినీ! నీవే నేను; నేనే నీవు; మన యిరువురకును భేదము లేదు. నీ లతాకుసుమబాహువులు నా కంఠము చుట్టును పెన వేయుము. మనోహారిణీ! ఈ కృత్రిమమైన యారామము నందే వసంతుడిట్లు విజృంభించినాడు. ఇంక ప్రకృతి రమణీ

యములగు మహారణ్యము లెట్లున్నవో. వసంతుడా! నీవు నన్ను లొంగించుకొన్నావు. నీకు జోహారు! జోహారు!

మా యిరువురి యూహలు నొకటిగనే మ్రోగినవి కాని బాహిరమైన యీ భేదము దృశ్యమగుచునే యున్నది. ఏమి చేయుదును?

కవి

శ్రీమంతంబగు నీవసంతము వికాసించె న్నవోద్యానపుణ్
సీమాంతంబుల మావిపూవు లివి వాసించెన్, పువుల్ వాసనా
ప్రామాణ్యంబుగ చాల్గకట్టుటను నారామేందిరా ప్రోల్లస
త్సీమంతంబున నీ లమాలకుటజశ్రేణుల్ ప్రకాశించెడిన్

ఈ మధువాసనా లహరి యీ మధుమాస వికారనంబు నీ
కోమల మల్లికా సుమ్మృగ కట్టల నిర్గత వాసనాపగల్
మా మనసుల్ దహించెడు కుమార సమీర తరంగపాళి మా
కేమొ విరోధి వర్గమున నే సమకూడెని దేమి చిత్రమో

ఎంత విరోధ భావము వహించిన నేమి మదంతరంబునన్
వింతలు పుట్టెబో ప్రకృతి భేదములేక సమాన భావపున్
శాంతి ఘటిల్లె నా హృదయసారస ముద్ధత భావవీచికా
క్రాంతమ సర్వవస్తుబహిరంతరసవ్యసదైక్య మందెడున్.

సలీము

నేను గూడ బానిస జన్మమైన నర్తకిని కాదు. నేను చక్రవర్తికుమారుడనై యేల పుట్టవలె? నేను చక్రవర్తికుమారుడనై పుట్టి యీ స్వాతంత్ర్యము లేక బ్రతుకుట కంటె బానిసనై పుట్టిన బాగుండెడిది. ఇప్పుడు నాకు బానిస యన నేమొ, చక్రవర్తి యన నేమొ తెలిసినది. ఇరువురును బానిసలే. బానిస నని చక్రవర్తికి తెలియదు. బానిస నని బానిసకు దెలియును.

ఇంతగా సంస్కారము కల్గినను నామనస్సున కింకను శంకారహితత్వము కలుగలేదు. ఉన్నయీ చక్రవర్తిత్వము తప్పుట యెట్లు? మనస్సు సమాధాన పఱచుకొన్న యీసమానత్వ మాచరణకు దెచ్చుకొనుట యెట్లు?

కవి

భ్రూపుటంబున దృష్టి నిల్పుకొని యోగి
ప్రకృతి బహిరంతరంబుల పరిఢవిల్లు
నాత్మతత్త్వంబు చూచి యూహాప్రపంచ
మందగా రాని యానంద మనుభవించి

ప్రకృతి భేదమ్ముచే కట్టుబడిన నాళ్ల
తన మహావస్థ గని తన్ను దానె చూచి
నవ్వుకొని మున్గిపోయె నానందవార్థి
సర్వవస్తుసమత్వంబు సంఘటిల్ల

మధుర మధుమాస మరుదెంచి మధుకరీవి
లాసరాగంబు లాశావికాసమయ్యె
దృష్టి మెచ్చుట బఱపిన నింత యనుచు
జెప్పగా రాని యానందసిద్ధి కలిగె

సలీము

మధుమాస వశమున బులకితమైన యీప్రపంచ మింత యానందదాయకముగా నుండి నాలో నున్న యీ శంకామాలిన్యమును క్షాళితము జేసినది. ఇంతవఱకు సందేహాబ్ధిలో నే నేల మహావాయుధూతనౌకవలె సల్లలాడుచుంటిని? దేవీ! అనార్కలీ! నీవే నామనస్సున కధినేత్రి వైతివి. భావిభారత చక్రవర్తినివి నీవేకాదా. నీకొఱకు నేను బానిస నయ్యెదను. నీవు లేని నా కీరాజ్య మెందులకు? భోగము లెందులకు? దేవీ! సర్వము నీ కర్పించితిని. నాజన్మలో ప్రప్రథమమున నాదృష్టి నీ మీఁదనే తగిలినది. నీవు మహారాజపుత్రివి కానిమ్ము బానిసవు కానిమ్ము నాజీవితాంతమ్మును నీవే యధినాయకురాలవు. దేవీ! కటాక్షింపుము. ప్రియా! అనుగ్రహింపుము

రంగము ౭

అ నా ర్క లీ

అజీజ్ !

అ జీ జ్

అక్కా ! నన్ను తమ్ముడా యని పిలువరాదా ?

అ నా ర్క లీ

తమ్ముడా !

అ జీ జ్

ఊఁ !

అ నా ర్క లీ

నా కేమియు దోచుటలేదు

అ జీ జ్

ఏంచేత ?

అ నా ర్క లీ

బానిసలమైన మన కేకోరికయు సిద్ధించదుగదా !

అ జీ జ్

ఏ కోరికో నాతో చెప్పు

అ నా ర్క లీ

ఇప్పుడు మన మెచ్చటికైన పోవలెనన్న నెట్లు పోగలము?

ఆ జీ జ్

ఎక్కడికైనాసరే కష్టం లేకుండా వెళ్లటానికి ఒకవుపాయం వుంది. అది నాకు తెలుసు

అ నా ర్క లీ

ఏమిటది?

అ జీ జ్

పాము యెన్నేళ్లు బతుకుతుంది? వెయ్యేళ్లు! తొమ్మిదివందల తొంభైతొమ్మిదియేళ్లు వచ్చింతరువాత దానికి రెక్కలు వస్తయి; అప్పుడది యెగిరిపోతూంటుంది. ఆ వేళకి సరీగ్గా చూచి అది ఒకగజమెత్తు యెగిరిన వెంటనే దానితోక పట్టుకొని గుంజితే అది నీ చెప్పినమాట వింటుంది. దాన్ని కాల్చి భస్మం చేసి కాళ్లకు బూసుకుని యెక్కడ కెళ్లాలని తల్చుకుంటే అక్కడ కెడతాం.

అ నా ర్క లీ

ఆ పా మెక్కడ కనంబడును?

అ జీ జ్

అడవుల్లోకెళ్లి వుండాలి మరి.

అ నా ర్క లీ

ఈ వసంతకాలములో నడవు లెట్లుండును?

అ జీ జ్

ఆకూతదేండు?

అ నా ర్క లీ

కోకిలది

అ జీ జ్

బుల్‌బుల్‌పాట బాగుంటుందా! దీనిపాట బాగుంటుందా?

అ నా ర్క లీ

రెండు బాగుండును.

అ జీ జ్

నాకు బుల్‌బుల్ పాటే బాగుంటుంది

అ నా ర్క లీ

నీవు నీ మనస్సులో నున్నది చెప్పుటలేదు.

అ జీ జ్

నేను చెప్పింది నీవు నమ్మకుండా నన్ను మాటి మాటికెత్తి పొడిస్తే నేనేమి చెయ్యగల్దును. నిజంగా నన్ను యువరాజు సలీంగారు పిలిపించి కొన్నాళ్ళనుండి యీ గౌరవం

చేస్తున్నారు. లేకపోతే నాకు యీ అత్తర్లూ దివ్యవస్త్రాలు యెక్కణ్ణుంచి వస్తై. మళ్లీ రేపు రమ్మన్నారు సలీంగారు.

అనార్కలీ

ఎందుకు నిన్నాయన యిట్లు గౌరవించుట?

అజీజ్

నాకేం తెలుసు?

అనార్కలీ

నేడు వెళ్ళేదవా?

అజీజ్

నీ యిష్టం, నువ్వు వెళ్ళమంటే వెళతా

అనార్కలీ

ఇదివరకు నన్నడిగి వెళ్లితివా?

అజీజ్

అక్కా! నా వద్ద నెన్నియైన దుర్గుణము లుండవచ్చును. కాని రెండుమాత్రము లేవు. వ్యభిచారము, నీ యెడల ద్రోహము. నా తల్లిదండ్రు లెవరో నాకు దెలియదు. నీ తల్లిదండ్రు లెవరో నీకును తెలియదు. మన మిర్వురమును చిత్రమైన యీ రాజాంతఃపురములో బెరిగినాము. నీకు నాకు రక్త సంబంధము లేకపోయినను నీ వక్కవు, నేను తమ్ముడను ఐనా

ము. అందరు బానిసలకు తలోకయిల్లువలెనే మన యిరువురకు నీయిల్లు ప్రసాదింపబడినది. నిన్ను నే నెట్లు ప్రేమించుచుంటినో నీ వెఱుగక పోలేదు. నీయందు నాకు గల గౌరవము నాలో నాకే తెలియును. నా యనకో దగినవా రెవరైన నున్నచో నా కీలోకములో నీవుదప్ప నెవరును లేరు.

అనార్కలీ

తమ్ముడా! క్షమింపుము యాథార్థము. తెలిసికొనుటకు గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి యడిగితిని

అజీజ్

వెళ్ళుమనెదవా?

అనార్కలీ

వెళ్ళుము. ఎందుకో నిన్నిట్లు గౌరవించుట కనుగొనిరమ్ము

అజీజ్

నా కేమియు తెలియుట లేదు

అనార్కలీ

క్రమముగా నదియే తెలియగలదు. నిదురపొమ్ము

(అజీజ్ నిద్ర)

అ నా ర్క లీ

అజీజ్ నిదురపోవుచున్నాడు. నేనేమో యౌవనములో వచ్చి ప్రవేశించితిని.

బానిసకూతునైన నేనెక్కడ! సకలభారత సామ్రాజ్యమునకు గాబోవు చక్రవర్తి యతడెక్కడ? ఏమి యూహాసౌధము! ఆకాశపుష్పము! గొంతుక యెండి యెండమావులలో నీరు గల్పించుకొనుచున్నాను.

ఈ వెన్నెలలు నన్నిచోటికి దఱుముకొని వచ్చినవి. కాని మ్రానుచెట్టునీడ నిలిచెదను. ఈ చంద్రుడు చుట్టజుట్టుకొని పండుకొన్న గోధుమవన్నె త్రాచువలె నున్నాడు.

అజీజ్ లేచి నాకై వెదకునేమొ! పోయెదను. పోయి పరున్నచో నిదుర పట్టదు గదా! ఈ తాప మెట్లోర్చుకొందును? ప్రథమ దర్శనముననే నా హృదయప్రవేశ మొనర్చితివి ప్రియా! అది స్వప్న వృత్తాంతమని యెంచుకొనుచుండ నృత్యశాలకు వచ్చి దానికి దోహదము చేసితివి. నా ప్రాణములు నీ వేల హరించుకొని పోవుచుంటివి? ఈ దీనురాలిని రక్షింపుము!

నీవు నాయందు కోరికచేత నేనర్తనశాలకు వచ్చితివని సమన్వయము చేసికొనుచుంటిని. అది తప్పేమో జగత్ప్రభూ! ఈ నీచురాలిని క్షమింపుము. బానిసనై తలకుమించిన యూహాలు చేయు నీతుచ్ఛురాలి నేమి చేసెదవు? ఉరితీయింపుము. బ్రతికి

యుండగనే యొడలిచర్మ మొలిపింపుము. బానిసలకు విధింపబడు శిక్ష లివియే నటగదా!

వసంతుడు

మీ తావులలో మునిగిపోయితిని
మీ తారుణ్యములందు జిక్కితిని
లేత వెన్నెలలు గ్రమ్ముకొన్న యవి
స్ఫీతమరందము లుప్పతిల్లినవి

పూలకన్నెలు

నీకంఠంబును కౌగిలించితిమి
నీకై దండలు పూనినారము
నీకే యర్పణమైతిమి దేవా!
శ్రీకర! మోహన! ఆనందమయా!

వసంతుడు

చిలుపవానలకు పగువులు పెట్టిన సెలలయిసుకపొరలో
కలిసిపోవుదము పాటలుపాడుచు మలగిపోవుదము వనిలో

అనార్కలీ

ఈ వసంత రామణీయకము నన్నెంత మోహరించుకొన్నది! ఈ వనమ్మున నెచ్చట చూచినను పూవులు వికసించినవి. ఈ పుష్పకన్యకల యౌవనమందు వసంతుడు మూర్తీభవించినాడు. ఈ వెన్నెలలో ఈ మధుమాసరాత్రులయందు ఈ

వసంతకాలమున ఈ పూవుల నెత్తావులు గుబులుకొన్నప్పుడు మనోహరా! నేను నీ వశ్యనైనాను.

ఆహా! ఆ సౌందర్య మేమని చెప్పుదును

స్థలకమలగంజనమ్ములగు నీపాదతలమ్ములు నా స్తనాగ్రములపై మోపుదు నెప్పుడు.

నవశిరీషకుసుమ సుకుమారములైన యా జగత్ప్రభువు పాదములు నా చేతులతో నొత్తుదు నెప్పుడు

కమలినీ సబ్రహ్మచారులగు నా మనోనాయకుని చరణకోమలంబుల నా భావకుసుమంబుల సమర్పించుదు నెప్పుడు

రమ్యమోహనములగు నా కుమారచక్రవర్తి యడుగుజాడలు నే ననుసరింతు నెప్పుడు

ఆ మనశ్చోరుని సుకుమార వక్షస్స్థలమ్ము నా యెదుటొమ్ము నానుకొను నెప్పుడు)

రమ్యమందార కుసుమ కేసరసహోదరమ్ములైన యా నాథుని భాగ్యబంధురసహజారుణాలోచనాంతములు నేను ముద్దిడుకొనుదు నెప్పుడు !

నా యీ ప్రాణము లాతని పాదముల నర్పింతు నెప్పుడు

భ్రమరి

అరుణ జలజాతరమ్య కేసరము లంటి
నవవిలాస రక్తచ్ఛాయ తవులుకొన్న
నామనోనాథు చెక్కులు నాకు చూచు
చుండనే దూరమైపోయె

ఇటుల చనినాడు తేనియ లిటుల తెచ్చి
నాకు నందిచ్చినాడు నానాథు డకట
మరల చనినాడు తమ్మిపూ వరయ మూత
వడి వియోగమ్ము నాకు సంప్రాప్త మయ్యె
అంతటి మనోహరాకారు నంతటి సుకు
మారగాత్రుని నంతటి మాన్మథాతి
మధుర సౌందర్యవార్నిధి విధివశాన
నెడము పొంది నాప్రాణమ్ము లెట్లు నిలుచు!
ఈవిలాస చంద్రికలు తా మేమొ శిశిర
రమ్యములః వోలె వచ్చి నాప్రాణములకు
తెగబడెడు నీవియోగ మే తెంచునంత
తిరుగబడిరి స్నిగ్ధులును గూడ రిపు లట్లు
నాపతి హరించుకొన్న యీ నలినపత్ర
శేఖరంబులు విడలేక ఛిన్నమైన
యాశపై నాశ వదలక యకట యిట్లు
లీ పొలమ్ముల బడి భ్రమరించుచుంటి

అనార్కలీ

నా వన్నియు వృథా వాంఛలేమో! మధురస్థలముల నుండుట చేత మధురభావము లుత్పన్నము లగుచున్నవి. జగత్ప్రభువు సలీము యువరాజెక్కడ? బానిసను నే నెక్కడ?

కోకిల

ఈరసాల కిసాలయోత్కరాహారంబు
తా రుచించను మాకు తరుణకంఠములకు
గొంతుకోయగనిమ్ము కూహూహూస్వానానంద
రావమ్ము మధునిర్ఝరముపోలె పాడదా!
ఈనాల్క తెగిపోవనీ పంచమము గాక
మానోట నింకొక్క స్వరము పుట్టదు సుమ్ము
అతిసుకుమార మోహనుడు మాధవు డిదే
విహరించుచున్నాడు విపినవీథులయందు.

అనార్కలీ

నామనస్సు ప్రభూ! నీపాదారవిందములయందే చిక్కినది. తీసికొందమన్నను వచ్చుటలేదు. పెకలించినచో నెత్తురులు వచ్చునేమో! ఈ దాసిని క్షమింపుము. ప్రభూ! నెత్తురులే ప్రవహించనిమ్ము!

నీపదమ్ములయందు నిలిచియున్నది మనసు
ఆపదుద్ధారకా ఆనందమయ నాథ,
నిన్ను మన్నించుచున్నాను రా ఓ నాథ,
నిన్ను ప్రేమించుచున్నాను రా ఓ నాథ!
మరల ప్రేమింతువో మరల ప్రేమించవో
ఎంచి నే నది విచారించను రా నాథ!
నిజముగా నిన్ను భావించుటకై నను
తగను రా నాథ నీదాసికి దాసిని

ప్రాచుర్యమైన యత్యాచార మిది యెట్లు
నీచిత్తమునయందు నిలిపి మన్నింతువో!
ఈపాడుపుర్వు వాంఛించుచున్నది చూడు
గగనస్రవంతికాకమలినీమధురుచుల్

ఉ షా ర మ ణి

ప్రాభాతవేళాశుభానిలమ్ములు వీచె
శిశిరసౌందర్యలక్ష్మీమోహాసమ్ములు
ఈశుక్లపక్ష శర్వర్యంతి చంద్రికల్
క్రమముగా నశియింపగాజొచ్చె నింతలో
ప్రాచీదిగంగనా బంధురహాసంబు
లీయుషఃకాలరోచిస్సు లావృతమయ్యె

అ నా ర్క లీ

అహో! తెల్లవారవచ్చినది. అజీజ్ లేచెనేమో: పోవలయును

రంగము ౮

అజీజ్

ఏమమ్మా! ఎట్లావుంది? జరమేమన్నా తగ్గిందా

అనార్కలీ

తగ్గలేదు. ఎచ్చటికో వెళ్ళి వచ్చితివి?

అజీజ్

ఎక్కడికీ వెళ్ళలా

అనార్కలీ

బజారునకు పోయి రెండు మామిడిపండ్లు తెచ్చి పెట్టెదవా?

అజీజ్

నే నెళ్ల లేనిప్పుడు

అనార్కలీ

నోరరుచిగానున్నది. మామిడిపండ్లు తినవలెననిపించుచున్నది

అజీజ్

కోరికలకేం చాలా వుంటై; అవి అణుచుకోవటమే ప్రజ్ఞంటే

అ నా ర్క లీ

నా కేమియు కోరికలు లేవు

అ జీ జ్

ఇదేమిటి మఱి ?

అ నా ర్క లీ

జ్వరము వచ్చుటచేత నోటికి రుచి పోయినది

అ జీ జ్

మఱి యిదేమిటి?

అ నా ర్క లీ

ఏమిటది?

అ జీ జ్

సలీముగారు నన్నిన్నాళ్లటినుంచీ గౌరవిస్తున్నారే దానికి ఫలితం

అ నా ర్క లీ

అది యేమిటో చెప్పుము

అ జీ జ్

కనపట్టంలేదా? పరిణయవుత్తరం

అ నా ర్క లీ

అవునుగాని నేడేమిటి అట్లు మాటాడుచుంటివి ?

అ జీ జ్

ఎట్లా మాటాడుతున్నా ?

అ నా ర్క లీ

ఏటి కంత కాఠిన్యము ? నావలన నేదైన దోష మున్న నది యిదని చెప్పుము

అ జీ జ్

నీవల్ల తప్పుంటే నే నెవ్వరిని చెప్పేందుకు ? నీ అంత దానవు నీవు, నా అంత వాణ్ణి నేను

అ నా ర్క లీ

నాయనా ! అట్లు మాటాడెద వేమి ? నీ వనుకొన్న దోషము నావద్ద లేకపోవచ్చును. మన మిర్వురము నేకగర్భజనితులము గాకపోవచ్చును. మన పుట్టుకలు గూడ మన కొకరి కొకరికి దెలియకపోవచ్చును. కాని నాకు తల్లిలేదు, తండ్రిలేదు; బంధువులు నెవ్వరును లేరు. చక్రవర్తి నా యీ శరీరమున కధిపతి యేమో కాని నా యభిమానాదికములు నా యధీనముననే యున్నవి. అవి నా తమ్ముడ వగుటచేత నా కన్న చిన్నవాడవైనను మగవాడవు కాన నా తండ్రివంటివాడ వనుకొని నీ యనుజ్ఞ లేనిది యెవరి యధీనములును కావు. నాయందు నీ వృథానుమానమునకు గారణము నీ వనుకొన్నట్లు మాత్రము కాదని గట్టిగా చెప్పుచున్నాను

అ జీ జ్

ఈ యుత్తరము యువరాజుగారు నీ కిమ్మని యిచ్చినారు

అ నా ర్క లీ

ఇదియేనా నీకు కోపకారణము ?

అ జీ జ్

అవును

అ నా ర్క లీ

అందులో నేమున్నది ?

అ జీ జ్

నేను చదువలేదు

అ నా ర్క లీ

ఎందుచేత ?

అ జీ జ్

ఆయనవద్ద నే నిది విప్పి చదువ నని వొట్టుపెట్టుకొన్నాను

అ నా ర్క లీ

భగవంతుని మీదనా ?

అ జీ జ్

కాదు

అ నా ర్క లీ

ఎవరిమీద మరి ?

అ జీ జ్

నే నెక్కువ గౌరవించు నొకప్రాణిమీద

అ నా ర్క లీ

ఎవరా ప్రాణి చెప్పరాదా?

అ జీ జ్

ఎవరా! అనార్కలీ.

అ నా ర్క లీ

మఱి అంతప్రేమగల నామీద నీకీ కోపమెందులకు?

అ జీ జ్

అక్కా! మనము బానిసలమే కానిమ్ము! యువరాజు మన కేల యుత్తరమువ్రాయ సాహసింపవలెను?

అ నా ర్క లీ

అది యెట్టియుత్తరమో చూచి తరువాత నాక్షేపించుదము

అ జీ జ్

చదువుము

అ నా ర్క లీ

నీవే చదువుము

అ జీ జ్

నీకే వ్రాయబడినది

అ నా ర్క లీ

అదుగో మరల నామాటయేమి?

అ జీ జ్

కాదులే చదువ వమ్మా!

అ నా ర్క లీ

నేను చదువను; నీవే చదువవలయును

అ జీ జ్

[చదువును ఉత్తరము]

"ప్రియురాలా!

నా యీసంబోధనమున నీకు కోపము వచ్చునేని నన్ను మన్నింపుము. నిన్ను ప్రథమమున నంతఃపురమున చూచిన నాటగోలె నాహృదయము నీయెడ బద్ధప్రేమమైనది. నాట నుండియు నిన్ను మరల నెప్పుడు చూతునా యెప్పుడు చూతునా యని దుఃఖించి మా తండ్రివద్ద నృత్యము పరీక్షించుట కనుమిషమీద మరల నీదర్శనము చేసికొంటిని. నాడు నా యభాగ్యమువలన నీవు జ్వరపడియుండుట తటస్థించినది. నీ వట్టిస్థితిలో నుండియు నాడు వచ్చుటచేత నామీద నీకుగూడ ప్రేమ యున్నదనుకొంటిని. నేను కామాంధుడ నగుటచేత నే యట్లనుకొంటినేని నన్ను క్షమింపుము

మనోహారిణీ! జీర్ణసుందరమైన యానాటి నీవదనమండల మి ప్పటికిని నాకన్నుల కంటగట్టినట్లున్నది. ఇంతవరకు నాదేహ

ములో ప్రాణము లున్నవన్న చో కారణ మానాటి నీమనోహర ప్రణయరూపము నాకు నిత్యసన్నిధానవర్తి కనుక నే

ఈదినమ్ములెల్ల నేను మన్మథాగ్నిలో వేగింపబడుచున్నాను. నీకొఱకు నే నొక్క మాట చెప్పవలసియున్నది. ఈమహాగ్ని దేవీ, మహా పవిత్రమైనది. నా హృదయ మిదివర కెవ్వరికిని దత్తము కాలేదు. నీవే దానిని హరించితివి. నీవు నన్ను మరల ప్రేమించుము; ప్రేమించకుము; నాజీవితాంతము నీయె డల తప్ప నామన స్సన్యథా చరించదు

నీవు బానిసవు. నేను చక్రవర్తికుమారుడను. మన వివాహము బహిర్గతమైన ముప్పువాటిల్లునందువా? అది నేను రాజ్యాధి కారి నగువఱకు రహస్యముగా నుంచబడును. అప్పుడు దేవి! మన మిర్వుర మొక్కసారిగా నేను కుడిపాదమును నీ వెడమ పాదమును భారతరాజ్యసింహాసనమున నుంచుదము. కా దీ లోపుననే మనసంగతి తెలిసి చక్రవర్తి నన్ను నిన్ను దూర ముచేయ బ్రయత్నించునా భగవత్సాక్షిగా చెప్పుచున్నాను, నన్నును భారతరాజ్యలక్ష్మిని నెడబాపగలడు గాని నిన్నును నన్నుమాత్ర మెడబాపజాలడు

ఈయుత్తరము ముగించుచుంటిని. దీనివలన నీకు కోపము వచ్చెనా తెలియజేయుము

ఇతడు జీవితాంతము మరల నిన్ను పలుకరించడు. జీవితాంతము బ్రహ్మచర్యమో లేక యేమగునో గతి. దయగలిగినా సశాస్త్రీయముగ నిన్ను వివాహ మాడగలడు

సలీము”

అ నా ర్క లీ

అయినదా!

అ జీ జ్

అయినది

అ నా ర్క లీ

ఇందు నా తప్పేమియు లేదుకద?

అ జీ జ్

అక్కా! క్షమింపుము. నేనే పొరపాటుపడితిని

అ నా ర్క లీ

నాయనా! ఫరవాలేదు. నీ కింత యభిమానగౌరవము లుండుట నాకు సంతోషము కాదా?

అ జీ జ్

అక్కా! నీ వేదో దేవతామూర్తివి

అ నా ర్క లీ

ఈ యుత్తరమునకు సమాధాన మేమందువు?

అ జీ జ్

ఆ మహారాజు వివాహవిషయము ప్రస్తావించినాడు గాన నా కిష్టము. ఆయనయెడల నీవు సానురాగ వైతివేని, బానిసలము నిలుపేదలయింట పెన్నిధి వచ్చి కూర్చున్నట్లు. కాని అక్బరు చక్రవర్తి జీవించియున్నంతకాలము మన బ్రతుకు త్రాచు కోరలమీది చెరలాట

అ నా ర్క లీ

నాకీ జ్వరము తగ్గినట్లున్నది చూడుము

అ జీ జ్

తగ్గినది

అ నా ర్క లీ

నేను స్నానము చేసెదను. నీవు మామిడిపండ్లు తెచ్చిపెట్టె దవా?

అ జీ జ్

డబ్బు లిమ్మ

రంగము ౯

రు నీ

మీ అక్కగా రున్నదా ?

అ జీ జ్

ఉన్నది

రు నీ

(లోనికి పోబోవును)

అ జీ జ్

(నవ్వుచు) లేదు

రు నీ

ఎక్కడకు వెళ్లినది ?

అ జీ జ్

స్నానముచేసి వచ్చుటకు చక్రవర్తి తోటలోని చెరువువద్దకు వెళ్ళినది— దేనికి ?

రు నీ

ఉస్తాదు పిలుచుకొని రమ్మన్నాడు

అ జీ జ్

దేనికి ?

రు నీ

ఏమో! వెళ్ళెదను

అ జీ జ్

కొంచె మాగుము

రు నీ

దేనికో చెప్పుము

అ జీ జ్

మీ రింకెన్నాళ్లు నేర్చుకొనవలయును?

రు నీ

అయిపోవచ్చినది. ఇంక నాలుగైదు రోజులేనట

అ జీ జ్

తరువాత నీ వేమి చేసెదవు?

రు నీ

నృత్యము చేసికొని జీవించెదను

అ జీ జ్

వివాహము చేసుకోవా?

రు నీ

ఉస్తాదు నాకై యెదురు చూచుచుండును. పోవలెను

అ జీ జ్

సౌందర్య మన్న పదార్థము చాల యుత్కృష్టమైనది. దానిని వృథాచేయరాదు. నీచముగా నుపయోగించనురాదు

రు నీ

బానిసలకు పెండ్లి యెందుకు?

అ జీ జ్

బానిసలు మనుష్యులు కారా?

రు నీ

పెండ్లి చేసికోవలయునన్న చక్రవర్తి యనుమతి పొందవలెను

అ జీ జ్

పొందవచ్చును

రు నీ

మాకు నృత్యము నేర్పించు చక్రవర్తి యుద్దేశ మదికాదు. ఆ యనరాజసభలో నృత్యము సేయవలెనని. మేము వివాహము చేసికొన్నచో నది తటస్థించదు గదా!

అ జీ జ్

వివాహము చేసికొందుమన్న చక్రవర్తి యొప్పుకొను నని నా యుద్దేశము

రు నీ

నేను పోవలయును

అ జీ జ్

ఒప్పుకొన్నచో వివాహము చేసికొందువా?

రు సీ

ఈ నీచపుబ్రతుకుకన్న వివాహము చేసికోవలయుననియే యున్నది

అ జీ జ్

చేసికొన్నచో నెవరిని చేసికొందువు?

రు సీ

ఉస్తాదు నాకై యెదురుచూచుచుండును పోవుచున్నాను

అ జీ జ్

మాఅక్క యిప్పుడే వచ్చును. అదిగో వచ్చుచున్నది

రు సీ

ఏదీ? వచ్చుటలేదే

అ జీ జ్

ఇప్పుడే వచ్చును. నీ వివాహమునకు నీ యిష్టమేనా?

రు సీ

అనార్కలీ నాకు ప్రియతమురాలు. ఆమెయిష్టము

అ జీ జ్

నీవు ఒక్క అందకత్తెవే కాదు - మంచిదానవుకూడను

రు సీ

నేను మీాఅక్కకన్న నందగత్తెనా?

అ జీ జ్

మాఅక్క యేమంత అందకత్తె? ఆమె సద్గుణోపేత

రు సీ

మీా అక్కయంత అందకత్తె యీాపట్టణమున లేదట

అ జీ జ్

మా అక్కగారికన్న నీవే యందకత్తెవు

రు సీ

సరేలే; నేను వెళ్ళవలయును

అ జీ జ్

(చేయిపట్టుకొని) రుసీ! మాఅక్కగారు వచ్చువరకు నిందుండుము

రు సీ

వదలిపెట్టుము

అ జీ జ్

ప్రియా!

రంగము ౧౦

వ స ం తు డు

ఇసుకతిన్నెలమీద నింపారుపుష్పాళ్ళ
పసమీరు చివురుదొప్పల మీద విహరింతు
అంభోజకుసుమకన్యకల యౌవనముల
రంభావిలాసపత్రముల నానందింతు
మాకందకుసుమకన్యాకపోలములందు
రేకెత్తు మల్లెల రేలందు నిద్రింతు
పరువు లెత్తుచునుంటి ప్రాకులాడుచునుంటి
తరుణసాయంసుసంధ్యారాగములయందు

చివురు శేఫాలికా సీమంతమునయందు
తవిలి క్రొమ్మ్రంచు ముక్తాహారములు గూర్తు
సాయంసమయ మందచారుమారుతములు
కోయిల నును తేనె కొసరించు పాటలు

పుష్పంధయానంద మోహన రావముల్
గీష్పతుల్ గూడ రాగిలు శుకాలాపముల్
నాకు పుల్కలు గూర్చు నన్ను మోహింపించు
నాకు నానందసంధానంబు గావించు

ఈమహాభోగమ్ము లెన్నాళ్లనుభవించి
ఏమి తృప్తియు లేదు నింతయూ యని లేదు
ఈ మహానందవాహినులందు నీదాడి
యేమియు శ్రమ లేదు నిక చాలు నని లేదు

పుష్ప కన్యకలు

మమ్ము కన్నొరగించి మాధవా వచ్చితే
నమ్ముని న్నెడబాసినను జీవములు లేవు
నీవె లోకమ్మని నీవె ప్రాణమ్మని
నీవెంట వచ్చుమ మ్మెవెంట తఱిమెదు
రావయ్య మావెంట రమ్యమోహనమూర్తి
ఈ వనాంతములందు నెడ మేది విహరింప

వసంతుడు

మీకు నాకు సభేదమే లతాంతములార
నాకున్న యందమంతేయు మీర యనుకొందు
ఇట నెండ కాసెదు నిట వాన కురిసెదు
చిటిపొటి సెలయేళ్లు చిందులాడ దొడంగు
రమణీయ పుష్పితారామసీమలయందు
నమృతకన్యకలార యవుదము మన మెల్ల
రావె శేఫాలికా రావె యో మాగధి
రావె యో మాకంద రావె యో మాధవి
ఓనవమల్లె రావే నీవు నిలువకు
రానేరవటె నీవు రమణీయకురవకీ

ఒక్కరొక్కరి చేతు లూని వేవే రండు
తక్కు వెవ్వరులె సౌందర్యంబు లందున
నేను పోవుచునుంటి పూని నావెనువెంట
రం డాడుకొందాము రండు భోగింతాము

అ నా ర్క లీ

ఆహా! ఈ వనమ్మున వసంత మెంత శోభాయమానముగ నున్నది! ఈస్థలమ్ము నిర్జనముగా నున్నది. ఉత్తరము తీసిచదువుకొనెదను. 'అప్పుడు దేవీ! మన మిర్వుర మొక్కసారిగా నేను కుడిపాదమును, నీవెడమపాదమును భారతరాజ్యసింహాసనమున నుంచుదము. ఈప్రేమకు నే నేమి బదులీయ గల్గుదును? ప్రభూ! ప్రభూ! ఈదాసిమీద నీ కెందు కింత కృప? ఇంత ప్రేమ కీదాసి యనర్హ

చి లు క

ఈవసంతమునందు నేపండు చూచిన
ఏమి చెప్పెదు తీపియేకాని మరికాదు
నీవు చాటుగ జేసి నేదాగుకొన్నాను
నీవు చెప్పకు మేరితోను మాకందంబ

ఇన్ని పండులు తెచ్చి యేభుజించుదు కూర్మి
కొరికివేసెద నేను కొరనిపండ్లెల్ల
ఈకుర్రవాం డ్రెల్ల నేరుకొంచున్నారు
పోకుండ నే నేమొ కొరికివేసిన పండ్లు
నానోటి కెంగిలన్నది లేదు కాబోలు

నానుడుల్ నవమరందమ్ములు కాబోలు
నామాటలానంద నవ్యగీతమ్ములో
నామేనుసొగసు సన్నని పట్టు కాబోలు
నేను పల్కినయంత నిజముగా వన మెల్ల
పూని సమ్మోదాంబుపూరంబునఁ దేలె

అనార్కలీ

ఈచిలుక యేమి ముద్దుగా పలుకుచున్నది! దీనిమాటలు వినినకొలంది నాకేమొ క్రొత్తభావములు పుట్టుచున్నవి. ఈ యుత్తరమునందిచ్చుట నేమో వ్రాయబడియున్నది. ఇది యిది వరకు చూడలేదు

'ఆనాడు నీవు పాడిన గీతమే నాకు జపముచేసికొను మంత్రమైనది.' ప్రభూ! ఇన్నాళ్ళదనుక తూష్ణీంభావము వహించిన యీ బానిస వందనాల్పా. ప్రభూ! అప్పటికిప్పటికి

నీపాదములయందె నిలిచియున్నది మనసు
ఆపదుద్ధారకా ఆనందమయ నాథ!

కోకిల

ఈవసంతమ్ము చిన్నెలుతోచె నెల్లెడ
ఏవంక చూచిన నెంతొ మోహనమయ్యె
బంతులుగట్టి యీ భ్రమరసంతానంబు
పరుగులువెట్టి పుష్పమరందముల కోర్కి

ఈలేడి ప్రాయమ్ము నెనసి రెమ్మలలయ్యో
ప్రాలేయబిందుచుంబనము గావించెడు
ఇంత వాయువు వీచెనో లేదో యీలత
కౌగిలించినది శాఖాగ్రభాగమ్మును
ఈ రసాలకిసాలయోత్తరాహారమ్ము
తా రుచించదు మాకు తరుణకంఠములకు

అనార్కలీ

అక్కటా! ఈవిరహబాధ నే నెట్లుపశమింప గల్గుదును? మనోహరా, దయజూడు, దయజూడు

కోకిల

ప్రకృతిలో పురుషుండు ప్రతిఫలించిన నాడె
సకలప్రపంచంబు సామరస్యం బందె
తావి పుష్పంబులో తన్మయత్వం బందె
తేనె లోపల తీపి గ్రమ్మరించుకుపోయె
చివురులో శ్యామలచ్ఛవి యంటుకొనిపోయె
ప్రవిమలచ్ఛాయలోపల శైత్య మేపారె
కవితలో శబ్ద మైక్యం బంది పొలుపెత్తె
పంచమస్వరములో భాసిల్లె రసధుని

అనార్కలీ

(మనోహరా, నీ స్వహస్తలిఖితములైన యీ పవిత్రాక్షరములు గల యీలేఖ నాకుచాగ్రములపై నుంచుకొని యీ తాప మపనయించుకొందును)

క వి

ఈమధుమాసకోకిల లివేమిటి కోమల మాకరంద శిహం
హాహా మధురారవంబుల నహో పులకింపగజేయు నద్దెసల్
నామన సంత కంతకు ఘృణాకలితంబయి యీవసంత శో
భా మహనీయతా జలధిభంగములందున నూగులాడెదిన్

ఈమందానిల మెంత మంజులమొ తా నీ పుష్పవాటీసుమ
శ్రీమాహాత్మ్యము లెల్లగొల్లగొనితా రెంబోసుధాభంగభం
గీ మంథానవికస్వరస్వర భవక్రీడానవానీత భృం
గీ మంజీర నినాదకంఠలహరీగీతంబు లూగించుచున్

అరయదర ప్రఫుల్లకుసుమాంతరలగ్నహిమాంబుపూరముల్
వరలు కవోష్ణమా జలజబంధుకరమ్ముల నాహృతంబులై
పొరవిరజిమ్మ నూత్నవధువుల్ వలె సిగ్గరిచానలై ప్రసూ
సరమణు లంద్రపున్ విలసనమ్ముల వొల్చెడు లేతయెండలో

అ నా ర్క లీ

ఈ ప్రకృతికి గూడ నామీద నింత నైరస్య* మెందులకో ! మనోహరా, నీ ప్రాణనాయికను వచ్చి రక్షించుకొనుము. నీవె జాగుచేసితివా దుర్మార్గుడైన యీ మన్మథుడు నీ మనోహారిణిని నీకు దక్కనీయడు

మ న్మ థు డు

న న్నెందుల కుపాలంభించెదవు!

అనార్కలీ

నీ వెవ్వరవు ?

మన్మథుడు

నీవు నన్నిందులకు దూషించెదవు?

అనార్కలీ

నీ వెవ్వరవో నిన్ను నే నెఱుగను. నిన్ను నేను పిలువలేదు. పాదుషాహి యానవోద్యాన మితరులకు జేరరాదు. నీ వెవ్వర విచ్చటి కెట్లు వచ్చితివి?

మన్మథుడు

నన్ను నీ వెఱుంగవా? నేను నీలోననే చిన్ని యగ్నిశకలము వోలె నున్నాను. నీవు బాల్యము వీడి యౌవనావతరణము చేసి నది మొదలు నీతోనే యున్నాను. నాకును యౌవనమునకును భేదము లేదు. నేను నేడు నీకు ప్రత్యక్షమైతిని

అనార్కలీ

నేడు నా కేల నీవు ప్రత్యక్షము గావలెను? ఇన్నాళ్ళనుండి నీవు నాలో నుంటివా, నిన్ను నే నెఱుంగకుండుట యెట్లు?

మన్మథుడు

నీవు యువరాజు సలీమునుగూర్చి వలపుగొని విరహ మనుభవించు చున్నావు

అ నా ర్క లీ

ఛీ, ఛీ, పిచ్చిమాటలు మాటాడకుము. లేనిపోని నిందలు మోపకుము

మ న్మ థు డు

ఏటి కట్లు మృషాపూర్తిచేసెదవు? వెన్నెలలోనుండి కాంతిని పూవులోనుండి తావిని నీటిలోనుండి రసత్వమును నెట్లు వేఱు చేయజాలవో యట్లే భావములోనుండి నన్ను వేఱుచేయ జాలవు. నిరంతరము నీ మనస్సులో నివసించుచున్న నేను నీ మనస్సులోని భావము తెఱుంగకుండుట యెట్లు? నేను నీ మనో భావము తెఱుగ ననుట నేను రసమును గానని జలమే జల ముతో వాదించుకొన్నట్లు

అ నా ర్క లీ

స్వామీ, నీ వెవ్వరవు ?

మ న్మ థు డు

నేను నీ మనస్సులో బుట్టినాను. నే నెవ్వరనో నీకే తెలియదు, నా కెట్లు తెలియును ?

అ నా ర్క లీ

ఇప్పుడు దేనికి వచ్చితివి ?

మ న్మ థు డు

నీవు ప్రేమించుచున్న యీ సలీము మనుష్యుడు. అతనికి జరా మరణము లున్నవి. నా మాట విని యతనిమీఁదియాస వద లుము

అ నా ర్క లీ

ఇది నా కిష్టములేదు. నా మన స్సిదివరకే యీ మహాభాగునికి దత్తమైనది. నేను మరల దానిని గ్రహింపజాలను

మ న్మ థు డు

అటులైనచో నింకొకమాట చెప్పెదను. అతని యౌవనము శాశ్వతము కాదు. శాశ్వతయౌవను మరెవ్వరినైన వరించుము

అ నా ర్క లీ

ప్రభూ, నేనును మనుష్యనే, శాశ్వత యౌవనను కాదు. అత నినే వరించెదను

మ న్మ థు డు

అతనికన్న నందమైనవానిని చూపెదను. అతనిని వరింపుము

అ నా ర్క లీ

అతనికన్న నందగాడు పృథివిమీఁద లేడు

మ న్మ థు డు

అన్నిటికన్న నందమైన దేమిటి?

అ నా ర్క లీ

మనస్సు

మ న్మ థు డు

నేను మనస్సునుండి పుట్టితిని. అందుచేత నాకన్న నందము కల వాడు లేడు

అ నా ర్క లీ

మనస్సునకు రూపము లేదు. నీకు రూప మెట్లున్నదో నాకు తెలియదు

(వెనుకనుండి సలీము వచ్చి కనులుమూయును)

అ నా ర్క లీ

నాకనులు మూయకుము

స లీ ము

నా పేరు చెప్పుము

అ నా ర్క లీ

నీపేరు నీకే తెలియదాయెను. నాకెట్లు తెలియును ?

స లీ ము

నా పేరు నాకు తెలియకేమి? నాపే రనార్కలీమనోహరుడు

అ నా ర్క లీ

అనార్కలీమనోహరుడవు నీవు కాదు

స లీ ము

మా రెవ్వరు ?

అ నా ర్క లీ

నీవే యెంఱుగుదువు

స లీ ము

తెలియదు చెప్పుము

అ నా ర్క లీ

నేను చెప్పను. నాకు సిగ్గుగా నున్నది

స లీ ము

నీవు చెప్పకుండ నుండలేవు

అ నా ర్క లీ

అవును సకలభారతసామ్రాజ్య భావిచక్రవర్తి సలీము

[సలీము మహానందమున చేతులు తీయును. అనార్కలీ నివ్వెఱ]

మ న్మ థు డు

మాకంద బాలపల్లవమునందలి భ్రాంతి
కోకిలాకన్యక కూహూస్వనము జేసె
మల్లికా సుమ మాకరంద ధునీభ్రాంతి
చెల్లరే తుమ్మెద శ్రీగీతములు పాడె

అరుణకేసరరమ్యమైన తమ్ములమీఁద
పవనకుమారుండు పఱవళ్లు వెస ద్రాక్ష
నిత్యకళ్యాణంబు పచ్చతోరణము నై
యత్యంత సౌభాగ్య మందె నీవనసీమ

పళ్లెమ్ములో పెట్టి ఫలరసంబుల నెల్ల
కళ్యాణమంజురాగము దీసె కోకిల
ఇంపు గుల్కెడు వన మ్మది పెండ్లిపీటయై
చాంపేయ మంటప చారుతల్ ప్రకటించె

ఉత్తరాంకము

రంగము ౧

ప్రవేశము - సలీము (ఆసీనుడై)

ప్రొద్దెక్కిన కొలంది నెండలు మండిపోవుచున్నవి. వసంత కాలము వెనుకబట్టినది

సేవకుడు (ప్రవేశించి)

జహాపనాహ్! తోటమాలీలు వచ్చిరి

సలీము

రమ్మను

(సేవకుడు నిష్క్రమించును

తోటమాలీలు ప్రవేశింతురు)

సలీము

ఏమి విశేషము?

తోటమాలి

ప్రభూ! తమరు చెప్పినట్లుగా నా రెండు మామిడికొమ్మలను గలిపి అంటుకట్టినాము. కాని శకున్నవజాతి మొక్క మాడి పోయినది

సలీము

అయ్యో! బ్రదికినచో నింకొక క్రొత్తజాతి మామిడిపండు బయలుదేరెడిదే. కానిమ్ము యథాశక్తికముగ బ్రయత్నించుదము. ఇంకొకసారి చూడుడు. బ్రతుకనిచో నాశ వదలుకొందము

తోటమాలి

చిత్తము

(నిష్క్రమింతురు)

సలీము

వృక్షశాస్త్రము నాకు బాగుగా తెలియును. మామిడియంట్ల విషయము సమగ్రము. ఇది యేల మాడిపోవలె?

సేవకుడు (ప్రవేశించి)

జహాపనాహా! శిల్పులు వచ్చిరి

సలీము

రమ్మను

(సేవకుడు నిష్క్రమించును. శిల్పులు ప్రవేశము)

సలీము

ఏమి విశేషములు! కూర్చుండుడు

౧ శి ల్పి

ఖుదావంద్! అనేకములైన పాకములుచేసితిని. గిలాబు చేసితిని. సూర్యరశ్మి కెండ నిచ్చితిని. గొడ్డలితాకునకు గిలా బాగుట లేదు

౨ శి ల్పి

ప్రభూ! రంగులు కల్పితిని. చిత్రించితిని. ఎండనిచ్చితిని. ధారగా నీళ్లు పట్టగా రెండుగడియ లాగినది. తరువాత నిలువలేదు

౩ శి ల్పి

పాలగచ్చునకు ప్రయత్నించి మెఱుపు తళత్తళలు తెచ్చితిని. ప్రభూ! అగ్ని నూపించితిని. అది పోయినది

స లీ ము

ఏమిచేయుదుము? మరల మరల నదే ప్రయత్నించుడు. 'యత్నే కృతే యది న సిద్ధ్యతి కో౽త్ర దోషః.'

శి ల్పు లు

చిత్తము

(నిష్క్రమింతురు)

స లీ ము

ఈ విషాదమేఘములు నన్నేల మునరు?

సేవకుడు (ప్రవేశించి)

జహాపనాహ్! ఎవరో కవియట! తమ దర్శనార్థము వచ్చినాడు

(కవి ప్రవేశించును సేవకుడు నిష్క్రమించును)

కవి

జహాపనాహ్! క్షమించుము. రాజులయొద్దకు వచ్చినపు డాశీర్వదించవలయును. కాని యాశీర్వదించుశక్తి నాకు లేదు

సలీము

ఎందుచేత?

కవి

ప్రభూ! నేను కవి నయియే పుట్టరాదు

సలీము

కూర్చుండుడు!

కవి (కూర్చుండి)

నా పూర్వజన్మసంస్కారముచేత ఛందోదేవి నా జిహ్వాగ్రమున తాండవించుచున్నది. శబ్దబ్రహ్మసాక్షాత్కారముగూడనైనది. నిత్యపరిచయమువలన ధారకూడ కుంటువడదు

సలీము

మఱి లోప మేమియును లేదే!

క వి

నే నానంద దేవత నుపాసించలేదు

స లీ ము

మరి విషాద దేవతనా యుపాసించితిరి ?

క వి

ఆమెకును నాకే జన్మనా ఆరభ్య స్నేహము

స లీ ము

మఱి యేగీతమైన పాడుము

క వి

నాకు వచ్చినవే విషాదగీతములు

స లీ ము

అదియే యొకడు పాడుము

కవి

అతిమనోహర మీా సుసాయంతసమున
నా హృదంతరమునుండి బాహిరిలెడు
నీ మనోహర భావమ్ము లెల్ల చెదర
నీ విషాద మేఘములు న న్నేల ముసరు?

మలయగిరి కందరోపాంత మసృణగంధ
సార తరుపత్రములలోన సాగులాడి
కదలి చనుదెంచు నీచల్లగాలివేళ
హా విషాదభావములు న న్నావరించు.

ఇదిగో పశ్చిమదిక్కున కృష్ణపక్ష
శాంబరీరమ్య చంద్రఖండంబు పొడిచె
అగ్నిశిఖవోని దందశూకాస్యవిషము
లూరయుచున్నవి హృదయకోటరమునందు.

సలీము

మధురతరముగానున్నది. స్వామీ! విషాదగీతమైననేమి? మివుల బాగున్నది. విషములోఁగూడ నమృత మున్నది కావలయును!

కవి

అగు; విషాంభోధిలోఁగూడ నమృత మున్న
దాయమృతవాంఛ జేసి దేవాసురులు మ
థించి చివరకు భాగముల్ తెగక తారు
తారె పోరాడుకొని శాంతిదూరు లైరి.

ఈ మహాతృష్ణ కంతులే దెంతపొంది
పొందనట్టులుగా వగ పందుచుండు
ఈ దురాశామహాంభోధి నీదులాడు
మానిసియు తుష్టితీరమ్ము గానలేడు.

అమృతగాంగధునీ శీకరములచేత
సంభ్రమించుచు సన్న దీ షట్పదంబు
కొనలను పసిండిమెఱుగు గ్రక్కినదళాల
హైమ జలజాత మధులుబ్ధ మై భ్రమించు

సలీము

స్వామీ! ఏమి కావలయునో కోరుకొనుడు

కవి

నేను ధనాశచే రాలేదు. యువరాజు సలీము మహారసికు డని జనప్రతీతి విని నాగీతములు రెండు నీ చెవిని వేసిపోద మని వచ్చితిని

సలీము

అనుగ్రహింపబడితిని

కవి

ఇం కొక్కడు:

కనులు మూసి హైమల తేటుఖండకోటి
బద్ధమధుకరీజ్యాశరభ్రమణ మెంతు
కనులు తెరచి హోమాగ్ని శిఖా ప్రచుంబి
గగన తరుశేఖరమ్ములు గాలజూతు.

నిత్యకుండోత్థ తారాధ్వ నికషహోమ
వహ్ని కాజ్వాలికా ప్రతప్తమ్ము లగు ప

రస్పర విఘట్టితాస్మ దుద్భ్రాంతహృదయ
చేతములు పండ కాలి రంజిల్లిపోయె.

ఈ మహోగ్రశిఖామండలీమహాగ్ని
గాలుచున్న నాహృదయము కానిపించు
నిప్పు డిందీవరమ్ముగా నిపుడు పుండ
రీకముగను కోకనదమ్ము రీతి నిపుడు.

సెలవు తీసికొందును. మరల దర్శించెదను

(నిష్క్రమించును)

స లీ ము

అతిమనోహర మీసుసాయంతనమున
నాహృదంతరమునయందు బాహిరిలేదు
నీ మనోహరభావమ్ములెల్ల చెదర
నీ విషాదమేఘములు సన్నెల ముసరు

(తెరలో)

ఖుదావంద్! సాయంకాలమైనది

[తెర]

రంగము ౨

(ప్రవేశము - రునీ, అజీజ్)

రునీ

మనోహరా !

అజీజ్

ప్రాణప్రియా !

రునీ

నేను నిన్ను వివాహము చేసికొన్నాను. మఱి సభలలో నృత్యము సేయవచ్చునా ?

అజీజ్

చేయరాదు

రునీ

చక్రవర్తికి చెప్పకుండ బానిసలు వివాహము చేసికొనవచ్చునా ?

అజీజ్

చేసికొనరాదు

రు నీ

ఈ చేయరాని రెండును నేను చేయవలసి వచ్చినది

అ జీ జ్

ఎందుచేత ?

రు నీ

చేయరానిపనులు చేయుటవలన గలుగు శిక్ష ననుభవించు గీత మొగమున వ్రాయబడియుండుటచేత

అ జీ జ్

ప్రియా ! ఊరడిల్లుము. అంతశిక్షయే కలుగునేని నాకు లేని శిక్ష నీకు లేదుగదా ? సుఖములో మన యిర్వురిజీవితము లెట్లు ముడిబడినవో దుఃఖములోగూడ నట్లే ముడిబడనిమ్ము

రు నీ

నాథా !

అ జీ జ్

ఏమి ?

రు నీ

తనకు గలిగినబాధ నోర్చుకొనవచ్చును గాని ప్రియతములైన వారిబాధ యోర్చుకొనరానిది

అ జీ జ్

నా బాధ నేనే యోర్చుకొందును

రు నీ

ప్రియా! నీవు నేను నొకటియే. కాని యనార్కలీకి గలిగిన బాధ నే నోర్వజాలను

అ జీ జ్

భావిభారతసామ్రాజ్యచక్రవర్తిస, మా అనార్కలీ కేమి బాధ యున్నది?

రు నీ

అట్లుగాదు. పాదుషాహా నాల్గురోజులలో లాహోరునకు దేనికో ప్రయాణము గట్టుచున్నాడు. సకలపరివారముతో బోవునట యచ్చటకు. మావిద్య పూర్తియైన దని తెలిసి నన్నును ననార్కలీని ప్రయాణము గమ్మని కబురంపినాడు

అ జీ జ్

మీచేత నక్కడ నృత్యము చేయించుటకా?

రు నీ

కాకపోయిన మే మెందులకు?

అ జీ జ్

భావిభారతసామ్రాజ్యచక్రవర్తిని సభలో నిలిచి నృత్యము చేయునా? చేయదు

రు సీ

కాని యేమి చేయవలయునో తెలియుటలేదు. ఈ వివాహ విషయము చక్రవర్తికి తెలియనైన దెలియవలెను. లేదా నృత్యము చేయుట కనుమతించనైన ననుమతించవలెను

అ జీ జ్

తెలియజేసినచో నేమగును?

రు సీ

మొదల నీకు నాకు ప్రాణదండన తప్పదు. అనార్కలీకిగూడ తప్పదేమొ! సలీము రాజ్యభ్రష్టుడుగూడ నగునేమొ!

అ జీ జ్

ఆఁ!

రు సీ

అవును మఱి! అక్బరుచక్రవర్తి చండశాసనుడు

అ జీ జ్

కానిమ్ము. మాల్వీయును సలీముయువరాజును నీ విషయములు నిర్ణయించగలరు. మన మేమి చేయగలుగుదుము?

రు సీ

మాల్వీవద్దకు పోదము

[తెర]

రంగము 3

(ప్రవేశము - అనార్కలీ, సలీము)

అ నా ర్క లీ

జహాపనాహ్ ! నమస్కారము

స లీ ము

దేవీ ! నమాజుచేసితివా ?

అ నా ర్క లీ

చిత్తము

స లీ ము

అజీజ్‌ను అతని భార్యయు క్షేమముగ నుండిరా ?

అ నా ర్క లీ

తమదయవలన క్షేమముగనే యున్నారు

స లీ ము

మాల్వీగారు ఖుషీగా నున్నారా ?

అ నా ర్క లీ

చిత్రము

స లీ ము

కార్యాంతరములచేత నాకు వచ్చుటకు వీలు లేకపోయినది. మనోహారిణీ! క్షమింపుము

అ నా ర్క లీ

జహాపనాహ్! అంతమాటయా యీ బానిసయెడల ?

స లీ ము

దేవీ! నీవు యువరాజు సలీము భార్యవు, బానిసవు గావు

అ నా ర్క లీ

అనుగ్రహింపబడితిని

స లీ ము

ఏమి విశేషములు ?

అ నా ర్క లీ

ఏమున్నవి ప్రభూ! పదిదినములైనది తమదర్శనమై

స లీ ము

దేవీ! నన్ను గవుంగిలించుకొమ్ము

(ఇరువురును కౌగిలించుకొందురు)

స లీ ము

దేవీ! ఏమో విషాదముగ నున్నది నీ వదనచంద్రబింబము?

అ నా ర్క లీ

ఏమియును లేదు. తమకోస మెదురు చూచుచుంటిని. మీ రెన్నాళ్ళకును రాలేరు. ఈ వ్యాజమున నేనే వచ్చితిని

స లీ ము

'నజరానాలతో మేనా' యనగనే తెలిసినది. అందుకనియే నా యీ గదిలోనికి బట్టించితిని. అనివార్యము లయిన కార్యములవలన రాలేదు. ఏమియు ననుకొనకు

అ నా ర్క లీ

ఈ దాసి కంతగా చెప్పవలసినపని లేదు

స లీ ము

దేవీ! మాటి మాటికి 'దాసి', 'బానిస' యనకుము. నాకు మనస్సునకు గష్టముగా నుండును

అ నా ర్క లీ

ప్రభూ! ఈ బానిసమీద నీ కెందు కింత ప్రేమ?

(సలీము ఆమెమ్ముపై నాని యేడ్చును)

స లీ ము

(ఊరడించి) ఇది యేమి? వృథాగా నేడ్చెదవు?

అ నా ర్క లీ

నా కేలొకో భయముగా నున్నది

స లీ ము

అయ్యో! ఎందుచేత! దేవీ! నాకు దూరముగా నుంటి వనియా! కొద్దిరోజులలో మన మిర్వుర మొకచోట నుండు టకే యేర్పాటు చేయుచున్నాను

అ నా ర్క లీ

ప్రభూ! ని న్నొక టడిగెదను

స లీ ము

మహా ప్రసాదము

అ నా ర్క లీ

(సిగ్గుపడును)

స లీ ము

దేవీ! సిగ్గెందుకు? నీదాసుడు సిద్ధముగా నున్నాడు నీయడిగిన కోర్కె తీర్చుటకు

అ నా ర్క లీ

(సిగ్గుపడును)

స లీ ము

(గడ్డము పూని) నామీద నొట్టు. నీ వడుగదలచిన దేమో చెప్పుము

అ నా ర్క లీ

స్త్రీసహజమైనలజ్జ మాని యడుగుచున్నాను

స లీ ము

కానిమ్ము! అయ్యో! మరల మానివేసితివి. ఇది యేమి సిగ్గు?

అ నా ర్క లీ

(ఏడ్చును)

స లీ ము

(ఓదార్చి) దేవీ! ఏల వృథా దుఃఖించెదవు? అడుగుము

అ నా ర్క లీ

ప్రభూ! నన్ను వివాహమాడితివి. నేను నీ కర్ధాంగినిగదా!

స లీ ము

అదియా! దేవీ! నిన్ను నేను వివాహమాడినది దివ్యమైన నీ ప్రేమ నభిలషించిగాని తుచ్ఛమైన యీశరీరసౌఖ్య మభిలషించి కాదు. నేను యువరాజును. భావిభారతమునకు చక్రవర్తిని కావచ్చును. అప్పుడు నీవు చక్రవర్తిని వగుదువు. అంతవరకు నీ కాస్థితి రాదు. నేను భారతరాజ్యసింహాసనమున నున్నప్పుడు

నీవు చక్రవర్తిని వైనప్పుడే నిన్ను నే ననుభవించెదను. అటుల గాకపోయిన నీ కేదో నే నొకయపకారము చేసినవాడ నగుదునని నాకు తోచుచున్నది.

అనార్కలీ

ఏమి టాయపకారము ప్రభూ?

సలీము

నేను చెప్పలేకున్నాను

అనార్కలీ

మఱి నన్ను వివాహమే యపుడు చేసికొనక పోయిరా?

సలీము

నీకు నాయందు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలుగుట కట్లు చేసితిని. ఈ మన వివాహమురహస్యము జను లెఱుంగరు. ఇప్పటి యీ వివాహము నీ వెఱుంగుటకును భగవంతు డెఱుంగుటకును చేసితిని. జను లెఱుంగకుండ నీయౌవనము హరింతునా, నేను జారుడ నగుదును

అనార్కలీ

ప్రభూ! నీరహస్యము తెలిసినది

సలీము

ఏమి టది?

అ నా ర్క లీ

నీకు నాయందుకన్న ధర్మమునందే యెక్కువ ప్రేమ

స లీ ము

నీకన్న నాకు ఎక్కువ ప్రియమైన వస్తువు, నీ యీ యలినీల మనోహరములైనకనులు సాక్షిగా చెప్పుచున్నాను, లేదు. ధర్మముచేత నిన్ను నాయందు మరింత దృఢబద్ధనుగా చేసికొనుచున్నాను

అ నా ర్క లీ

ఇక నేనీ రాత్రి వచ్చినపని చెప్పుటకు సెలవిందు

స లీ ము

పూర్ణిమాచంద్రబింబసమాన మైన నీ వదనము నేను చూచి సంతోషించుటకు

అ నా ర్క లీ

చిత్తము. ఇంకొక పనికూడ నున్నది

స లీ ము

చెప్పుము

అ నా ర్క లీ

రేపు చక్రవర్తి లాహోరునకు ప్రయాణమటగదా !

స లీ ము

అవును!

అ నా ర్క లీ

ఝనీయు నేనును నృత్యము చేయుటకు రావలెనట

స లీ ము

(మౌనము)

అ నా ర్క లీ

మీరు వచ్చిన చెప్పెద మనుకొంటిని. రేపే కాన నీ రాత్రి మీతో తప్పక చెప్పవలె నని యీ వ్యాజమున వచ్చితిని

స లీ ము

నీకు జబ్బుగా నున్నదని తప్పించుకొనరాదా?

అ నా ర్క లీ

ఝనీ?

స లీ ము

(మౌనము)

అ నా ర్క లీ

భావి భారతసామ్రాజ్యచక్రవర్తిని నృత్యము చేయునా అని యభ్యంతర పెట్టుచున్నాడు మా॰ అజీజ్

స లీ ము

ఝనీమాత్ర మెట్లు చేయును?

అ నా ర్క లీ

తమరే విచారించుడు

సలీము

మనసంగతి జను లెఱుంగరుగదా!

అనార్కలీ

మనకు తెలియదా ?

సలీము

మాల్వీగారిని సంప్రదించవలెను

అనార్కలీ

వారు మీతో మాట్లాడవలె నన్నారు

సలీము

రేపుమధ్యాహ్నమా ప్రయాణము ?

అనార్కలీ

అవును

సలీము

రేపుప్రొద్దున మాట్లాడెదను. నే నే మాల్వీవద్దకు వచ్చెదను. నీ వీరాత్రి యిందే పరుండుము. తెల్లవారుకడ వెళ్ళవచ్చును. నీ వా శయ్యపైన పరుండుము. నే నిందు పరుండెదను

అనార్కలీ

చిత్తము

(నిద్రింతురు)

రంగము ౪

(ప్రవేశము - సలీము, అజీజ్)

స లీ ము

భాయీ! లాహోరిదియేనా?

అ జీ జ్

జహాంపనాహ్! ఇదియే. తమ రిదివరకు చూడలేదా?

స లీ ము

చూచితినిగాని జ్ఞాపకము లేదు. ఇప్పుడు ప్రొద్దుగుంక వచ్చినది వలె నున్నదే!

అ జీ జ్

చిత్తము

స లీ ము

రుసీగూడ వచ్చినదా?

అ జీ జ్

రాక యెట్లుండగలదు?

స లీ ము

నీ వనార్కలీని చూచితివా?

అ జీ జ్

చూచితిని

స లీ ము

ఎట్లున్నది?

అ జీ జ్

చాల సంతోషముగ నున్నది

స లీ ము

మొన్న రాతిరి చాల ఖిన్నయై యున్నది

అ జీ జ్

రేపురాత్రి కేనట నృత్యము

స లీ ము

చక్రవర్తి వచ్చినపని యైనదా?

అ జీ జ్

ఏమియును పనిలేదు. విహారార్థమే వచ్చినది

స లీ ము

అది యెవరిగుడారము?

అజీజ్

రాజా మాన్‌సింగుగారిది

సలీము

(ఆవైపుననే చూచును)

అజీజ్

జహాఁపనాహ్ !

సలీము

(మౌనము)

అజీజ్

చక్రవర్తిమీద మానసింగునకు కడువిశ్వాసము

సలీము

నేను రాత్రికి మాల్వీగారిగుడారమునకు వచ్చెదను

అజీజ్

అనార్కలీయు, రునీయు రావలెనా ?

సలీము

తీసికొనిరమ్ము

(తెర)

రంగము ౫

(ప్రవేశము - అనార్కలి రునీ)

అ నా ర్క లీ

నేను తప్పకుండ నృత్యము చేసెదను

రు నీ

యువరాజుగారును మాల్వీగారును ఒప్పుకొనకపోయినచో?

అ నా ర్క లీ

చెప్పి యొప్పించెదను

రు నీ

ఏల యింతలో సిగ్గు తిరిగిపోయితివి?

అ నా ర్క లీ

ఏలనో నాకే తెలియదు

రు నీ

చెలీ! నీవు నృత్యముచేసిన బాగుండదు

అ నా ర్క లీ

నేను తప్పకుండ నృత్యము చేసెదను

రు నీ

నా కేమియు నిష్టము లేదు

అ నా ర్క లీ

నాకు చాల ఉత్సాహాముగా నున్నది

రు నీ

ఎందు కీ యుత్సాహాము ?

అ నా ర్క లీ

వీణతంత్రులను నావిర్భూతమౌ గాన
మేలాగు పుట్టెనో యెవడు చెప్పగలండు ?
వాసాలలో గాలి పోసుకొని రొదచేయు
నాధ్వని యేలాగో యెవడు చెప్పగలండు ?
చివురాకులో నున్న శ్యామలచ్ఛవి యెట్లు
చొచ్చెనో యెవ్వండు చూచి చెప్పగలండు ?

రు నీ

ఏమి టిది ?

అ నా ర్క లీ

సంగీతము

రు నీ

ఎందుకు ?

అ నా ర్క లీ

నా కుత్సాహముగా నున్నది

రు నీ

ఎందుల కింత యుత్సాహము?

అ నా ర్క లీ

నాలో నేలనో సంతోష మావిర్భూత మగుచున్నది. ఎందుకు నీ కింత సంతోష మన్న నే నేమి చెప్పగలను?

జలజల స్రవియించు సెలయేఱుకడ కేగి
సెలయేఱ! యేటికే చేసెదు గానమ్ము
తెలుపవే యని నీవు పలుకరింపుము దాని
సెలయేఱు నీ కేమి సెలవిచ్చునో రునీ!
జామపండులు తిని చక్కగా పలికెడు
నా మనోహరశుకం బద్దాని కడ కేగి
ఏమొ యో చిలుక నీ వేల కూసెద వని
యేమైన నడుగవే యే మనునో రునీ!
అదుగో బుల్ బుల్ వింతయైన నృత్యము సేయు
కదిసి నీ వేటికే కడగి నృత్యము చేతు
వదలవే యని నీవు పలుకరింపుము దాని
అది యేమి నీతోడ ననగలదో రునీ!

రు నీ

ఇంత విచారకర మైనవేళ నీ కేటికో యింత సంతోషము?

అనార్కలీ

అగు మేను శాశ్వతమ్మౌట సుఖమ్మే దుఃఖ
మగు దుఃఖమే సుఖ మ్మగు నేది యెట్లానో
తెగులు మానిసి కేమి తెలియునే యద్దాని
సాగ సెల్ల కాలమ్మో చూపగల్గును రుసీ!

రుసీ

ఈసంగీత మిప్పటిలో నాపవాయేమి ?

అనార్కలీ

ఏగుచుండిన సెలయేటివద్దకు పోయి
యాగిపొమ్మని యెవ్వ డానవెట్టెను చెప్పు
పలుకుచుండినయట్టి చిలుకవద్దకు పోయి
పలుకవద్దని యానపెట్టె నెవ్వడు చెప్పు
నటియించు బుల్‌బుల్‌ను నటియించవల దని
ఘటియించు నాజ్ఞ నిక్కడ నెవ్వడో చెప్పు
కాలక్రమేణ లోకము సర్వమ్మును
కాలపాశనిబద్ధగతి పోవు నాగును

రుసీ

నేను పోవుచుంటిని

అనార్కలీ

పోయెదవా! పొమ్ము! ఒక్కటి చెలికత్తెవు; సహాధ్యాయి
నివి. రెండు నా తమ్ముని పెండ్లమవు. మన యిర్వురి బంధ
మును పెద్దదే! పోయెదనందువా! పొమ్ము!

పోనిచ్చు గలిగెనా పొమ్ము పొమ్ము బిరాన
రానిచ్చు గలిగెనా రమ్ము రమ్ము బిరాన
పోనో రానో నీకు బుద్ధిపుట్టినయట్లు
గాని నా చెప్పినకరణి చేతువె నీవు
నీవె పోదువో లేక నేనె పోదునో రునీ!
నీవు నేనును గూడ నిలువజాలము రునీ!

రు నీ

నేను వెళ్లుచుంటిని

[నిష్క్రమణ]

అ నా ర్క లీ

రునీ వెళ్లినది. కానిమ్ము

ఈ వీణతంత్రిలో నేలాగయినగాని
నే నైక్యమగు గీత నాకు వ్రాసెనో లేదో
కీచకమ్మున దూరి కెరలి గానము సేయు
నాగాలి నే నైన నెంత బాగుండును!

ఈచివురాకులో నెనయు నీలిమ యెల్ల
నే నౌదునా యేని యెంతబాగుండును!

తోచితోచని మహాదోషమ్ము నాయందు
దాచుకొన్నాను నిత్యము దేహ మను మిష
మట్టిలోపలనుండి మట్టి యుద్భూతమై
మట్టిలోపల జేరి మలగిపోవును తుద

అజీజ్ (ప్రవేశించి)

ఏమి టీపాటలు?

అనార్కలీ

సంగీతము!

అజీజ్

ఇవి యెవరు వ్రాసిరి?

అనార్కలీ

నేనే చెప్పుచుంటిని

అజీజ్

నీకు కవిత్వము వచ్చునా?

అనార్కలీ

రాదు

అజీజ్

ఛందస్సు నేర్చుకొంటివా?

అనార్కలీ

లేదు

అజీజ్

అట్లైనచో కవిత్వము వ్రాయరాదు. తప్పులు పడినచో నాప
దలు వచ్చును

అనార్కలీ

పరవాలేదు

అజీజ్

ఈపద్యములనిండ తప్పులే

అనార్కలీ

అయిన నేమి?

అజీజ్

అందుచేత నీవు పాడవద్దు

అనార్కలీ

నా నోటివెంట వచ్చుచుండగా నే నెట్లాపగలుగుదును?

అజీజ్

మౌనవృత్తి నవలంబించుము

అనార్కలీ

నాచేత గాదు

అజీజ్

నేను వెళ్ళిపోవుచున్నాను

అనార్కలీ

వెళ్ళిపొమ్ము

ఈ నదీజలము సంద్రాన కూడెనుగాని
నంబుజాప్తాగ్ని చే నావిరియై పోయె
కలిసికొన్నామన్న ఘనమోదమే కాని
యల విడిపోవుశోకాగ్ని నెవ్వడు చూచె
కలిసినప్పటిమోనజలధి వియోగాగ్ని
దహియించుకొనిపోవు తరుణమం దేమయ్యె?

(అజీజ్ నిష్క్రమించును)

అనార్కలీ

మా అజీజ్ వెళ్లినాడు. సరే! వెనుక మా గురువుగారు నేర్పిన గీత మొకడు జ్ఞాపకము వచ్చుచున్నది

ఈనౌక యెచ్చోటి కేగుచున్నదో కాని
యానందధామమై యతిశయించెను చూడు
ఏ రేవునుండి తా నేగుదెంచునో కాని
మా రేవు సకలసంపదల కాకర మయ్యె

ఈమహావార్ధిలో నీదులాడెడు నౌక
ఏ మహావాయువు నెనయ కెట్లుండునో
ఈ నౌకసౌందర్య మింతింత యనరాక
నా నేత్రయుగము నానందంబున ముంచె

మాలీ (ప్రవేశించి)

బిడ్డా! ఏమిచేయుచుంటివి?

అనార్కలీ

చిన్నప్పుడు తమరు నేర్పిన గీతము నొకఁ దానిని పాడుకొనుచుంటిని

మాల్వ

ఇప్పు డెందుకు?

అనార్కలీ

రాత్రికి పాడవలయునుగదా!

మాల్వ

ఏమి టాగీతము!

అనార్కలీ

(పాడును)

మాల్వ

అకాలమున నీ కీసంగీత మెందుకు?

అనార్కలీ

నేను నే డేలనో సంగీతము పాడకుండ నూరకుండలేకున్నాను

మాల్వ

బిడ్డా! దయ యుంచి మానివేయుము

అనార్కలీ

స్వామీ ! నాచేత కాదు

మాల్వీ

నేను వెళ్లుచున్నాను

అనార్కలీ

గురూ ! నాకు చదువు చెప్పిన ఉస్తాదువు. పెండ్లి చేసిన మాల్వీవి.
నన్ను వదలిపెట్టి వెళ్లెదవా ?

ఈ మహానౌక ఘుంఘూమారుతము చేసి
ఈ మహాంబుధిలోన నెచట మున్గునో కదా
అరయ రమ్యంబు లీ తెరచాప లే గాలి
చిరిగిపోవునో నాదు చిత్తమ్ము తపియించు
జోను చూచుటకు మహారమ్యమైనట్టి
ఈ నౌక సైతమ్ము తా నెట్లు మునుగునో ?
ఆరంభ మేవస్తు వైన పొందెడు యేని
యూరసిన దాని కంతమ్ము నున్నది

[మాల్వీ నిష్క్రమణము]

అనార్కలీ

మా గురువుగారు వెళ్ళినారు

బానిస నగు నేను భారత సామ్రాట్టు
రాణివాసమున కైనాను చోద్యము చూడు
ఉప్పుసంద్రంబున నుద్భవించినముత్య
మప్పార్థివుని కిరీటాంచలంబున నుండె

సలీము

(ప్రవేశించును)

అనార్కలీ

(చూడక)

లేగదూడలుగూడ తూగి వాంఛించని
యాగడ్డిపోచ వాహినిలోన బడిపోయి
ముఖరించు నీమహాంభోరాశి తరగల
శిఖరడిండీరలక్ష్మి మనోజ్ఞతను దాల్చె

సలీము

ఏమిటి పాడుచుంటివి?

అనార్కలీ

(లేచి) జహాపనాహ్ ! దయచేయుడు

సలీము

(కూర్చుండును)

అ నా ర్క లీ

జహాపనాహ్‌! ఇప్పు డెట్లు వచ్చితిరి?

స లీ ము

మాల్వీగారితో పనియున్నట్లు నటించివచ్చితిని

అ నా ర్క లీ

దేనికి?

స లీ ము

మహానందమున నున్నావట. నిన్ను చూచిపోవుటకు

అ నా ర్క లీ

ఎవరు చెప్పిరి?

స లీ ము

అజీజ్‌!

అ నా ర్క లీ

సాయంతనమున నృత్యము చేయుటా, చేయకుండుటా?

స లీ ము

నీవు చేయుటకే నిశ్చయించితి వటగదా!

అ నా ర్క లీ

చిత్తము

స లీ ము

ఎందుచేత ?

అ నా ర్క లీ

మాల్వీగారెంతవారో నృత్యవిద్యలో నేనంతదాననైనాను. నా యీ నృత్యకౌశలము తమరు చూడలేదు

స లీ ము

ఆరోజున చూచితిని గదా!

అ నా ర్క లీ

ఆనాడు నాకు జబ్బుగానున్నది. ఆనాడు నేనసలు నృత్యమే చేయలేదు. నేడు నా నృత్యము జగన్మోహనముగా నుండును

స లీ ము

నీ కెట్లు తెలియును ?

అ నా ర్క లీ

నా యిప్పటి యీ యుత్సాహమే సన్నట్లనిపించుచున్నది ఇక నేను మరల నృత్యము చేయుటకు వీలుండదు. ఈ నాడు నా ప్రజ్ఞ యంతయు సంపూర్ణముగా చూపించి విరమించెదను

స లీ ము

అట్లయిన నేటిరాత్రి తప్పకుండ నృత్యము చేసెదవన్న మాటయే

అ నా ర్క లీ

చిత్రము. తమరు మాత్రము విషణ్ణులై కూర్చుండకుడు

స లీ ము

కూర్చుంటినా, నీమందహాస మొక్కటు నన్ను మహానందాబ్ధి మగ్నుని గావించదా?

అ నా ర్క లీ

అనుగ్రహింపబడితిని

స లీ ము

(కౌగిలించుకొనును)

[తెర]

రంగము ౬

(ప్రవేశము: సలీము, వంది)

వంది

ఆది మితోష్ణముల్ గడచిసంతన మధ్యమునందు భీష్మముల్
మేదురమల్లికాసుమసమేతములై యట స్వచ్ఛవాసనా
శ్రీదము లంతకంత శిశిరీభవదంగములైన గ్రీష్మవే
ళాదివసంబు లివ్వి సుఖలాలసదివ్యజనైక భోగ్యముల్.

విరచిత మల్లికా ప్రసవవీథి చరన్మధుకృత్కుమారికా
పరిణతగానరమ్యములు భాసురముల్ శ్రమవారి దేహసం
చరదమృతానిలార్భక ప్రసాదిత సౌఖ్యము లంగనా మనో
హరదృగనంతకాంతి మధురాకృతు లీ దివసంబు లెంతయున్.

ఈ నవమల్లికాకుసుమ మెంతగ భృంగకుమారుచిత్తమున్
దీనతఁ బొందఁజేయు సముదీర్ణ నిజాంచితపత్త్రనిర్గత
శ్రీనవమాధునిర్ఝర వశీకృతముం బొనరించి దివ్యగం
గానళినోదరభ్రమితగానము భృంగ మిదెంత బేలయో!

సలీము

ఏమయ్యా! మీరు రాజపుత్రదేశస్థులా?

వంది

చిత్తము ప్రభూ!

సలీము

మీ రెవ్వరికొలువులో నున్నారు?

వంది

రాజా మానసింగుగారి కొలువులో

సలీము

నేడిట్లు వచ్చితిరేమి?

వంది

జహాపనాహ్! తమరిదయ సంపాదన కొఱకు

సలీము

మాదయ యెందుకు?

వంది

మహాప్రభువులు

సలీము

(మౌనము)

వంది

శ్రీమన్మంజులతాగ్రభాగముల వాసించన్ లతాంతావళుల్
ప్రేమోద్దీపితలైన కన్యకల శ్రీకృష్ణప్రభాకేశపా
ళీమధ్యంబుల సందడై తిరుగు వాలేదీ వసంతాంత వే
ళాముల్లీ లతికావితాన సుమమాలావాసనానిర్ఝరుల్

ఈభృంగమ్మిది యెంతచేలయో కదా! బృందారికాంభస్సర
శ్రీభంగంబుల నూగడున్ కనకనీరేజమ్ములో తేనియల్
క్షోభించున్ తనకోసమై యిటుల నిల్చున్ తాను స్వైరంభసం
బాభూమీతటులందు ఝుమ్మనుపువ్వులం ధన్నన్న! యీరీతిగా!

సలీము

ఇతడు మరల మరల నదేగీతము పాడుచున్నాడు. నా రహస్యము వ్యక్తమైనదా?

వంది

ఈక్షోణీస్థలి బాసి పద్మముల కెంతేశోకమున్ గూర్చుచున్
లాతూరక్తిమ పోవ నల్లనగుచున్ లాలిత్యమున్ వీడుచున్
ప్రక్షీణమ్మయి సాంధ్యరాగములు దిక్పర్యంతమున్ బోయెడిన్
పక్షుల్ శ్రేణులుగట్టి యంబరమునన్ బాఱున్ చలత్పక్షముల్

ఉత్తమజాతిభృంగమ వహో! నిను మెచ్చగవచ్చులెమ్మ నీ
చిత్తము నీచభావముల చెందదు చంగురులేత వెన్నెలల్
పొత్తులుగా వయఃపటిమ పొందిన వెన్నెలపుల్గులింటిలో
జొత్తుల కాంతికిన్ సొగసి సోలునె? అన్న! కుమారభృంగమా!

సలీము

ఏమయ్యా! వందీ! ఇంకచాలును పొమ్ము

వంది

సెలవుతీసికొందును! [నిష్క్ర]

సలీము

అనిర్వచనీయమైన యీరహస్య మెట్లు బయలు ప్రాకినది? ప్రియా! అనార్కలీ! మనలో నీరహస్యమును చెప్పువా రెవరును లేరే. నాచరా కనిపెట్టిన రాజభటులును, పురుషులును నీ విషయము కనిపెట్టిరా? నా ప్రియురాలియెడ వైముఖ్యము గలిగించుట కిది పన్నబడినట్లున్నది. దేవీ! నా హృదయము నీ యెడలనే బద్ధమైనది. ప్రాణములు పోవలెను. నీయందు నేను చలించను. ప్రియా! నీ వనుమానించకుము ఈరహస్యమే వెలికి ప్రాకినచో దీనికి తగినట్లుగా చక్రవర్తి యేదైనా విచారించడా! మా యనార్కలీయెడ ధూర్తముగ బ్రవర్తించెనా, ఏమి చేయవలయును? ఏమో! నా మనస్సు నిలుకడ తప్పినది. ఏమిచేయుదును? అయ్యో!

సేవకుడు

[ప్రవేశించి] జహాపనాహ్!

సలీము

ఏమి?

సే వ కు డు

అనార్కలీ నృత్యము చేయ బోవుచున్నదట, ప్రభువులను రమ్మనుచున్నారు.

స లీ ము

(కోపము ద్రింగి) అప్పుడేనా ?

సే వ కు డు

చిత్తము !

స లీ ము

నే నింకను భోజనము చేయలేదు

సే వ కు డు

దేవరవారి చిత్తము

స లీ ము

కానిమ్ము ! వచ్చియే భోజనము చేసెదను

[తెర]

రంగము ౭

(పరివేశము: అనార్కలీ, అజీజ్, రునీ, మాల్యీ,
సలీము, సేవకుడు)

సలీము

ఏమిరా ? మా తండ్రిగారు రాలేదేమి ?

సేవకుడు

సౌధగవాక్షముగుండ చూచుచుందురట. నృత్యము ప్రారంభింపు మన్నారు

సలీము

మానసింగుగారైన రాలేదేమి ?

సేవకుడు

వారికి శిరోభారముగా నున్నదట.

సలీము

తక్కిన సరదార్లును రాలేదే మెవ్వరును !

సే వ కు డు

జహాంపనాహ్ ! తెలియదు

స లీ ము

ఈ నృత్యము నేను చూచుటకేనా ? అట్లైనచో నాగుడారము వద్దనే చేయించుకొనవచ్చును

సే వ కు డు

ఖుదావంద్ ! సార్వభౌములు గుడారమునుండి చూచుచున్నారు

స లీ ము

నేనును నా గుడారమునుండియే చూచెదను

సే వ కు డు

ప్రభూ ! తమ రిందే యుండవలెను. వచ్చినవారు వెళ్ళగూడదని రాజాజ్ఞ !

స లీ ము

మే మేమి శత్రువులమా, మాకు తాకీదులు చూపి మమ్ము బంధించుటకు ?

సే వ కు డు

సేవకుని క్షమింపవలయును

సలీము

(కూర్చుండును)

సేవకుడు

అనార్కలీ! నృత్యము చేయుము

అనార్కలీ

(తనలో) ఈ యవమాన మేమిటి?

సలీము

నీవురా ఆజ్ఞ యిచ్చునది?

సేవకుడు

చక్రవర్తిగారి యాజ్ఞ నిర్వర్తించుచున్నాను ప్రభూ!

అనార్కలీ

(సలీమువంక దిరిగి) ప్రభూ! ఆజ్ఞయా!

సలీము

(తల వంచుకొనును)

అ నా ర్క లీ

(నృత్యము)

నే నెవ్వరను నాథ నీ వెవ్వరవు నాథ
నేనె నీవును మఱి నీవె నేనును నాథ
ఈ దేహములు రెండు నింతభేదము చేయు
లేదు భేదము మహాలీల నీకును నాకు

కడలిలోపల నీరు కదలి యావిరి రీతి
వడి వానయై నదీవైఖరి కలయును
నీ నాదు భేదమ్ము నిర్ణయించగలేరు
హేనాథ! దివ్య విద్యానాథులునుగూడ

తెలిసి సుజ్ఞానదీధితులు గాంచు నొకండు
తెలిసియు నజ్ఞానతిమిర మొందు నొకండు
ఒక్కకొమ్మున పూవు లుద్భవించును రెండు
ఒక్కగాలి చలించి యొక్కచోట లయించు

నీ వెవ్వరవు నాథ నే నెవ్వరను నాథ
నీవె నేనును మఱి నేనె నీవును నాథ
ఈ దేహములు రెండు నింతభేదము చేయు
లేదు భేదము కృపాలీల! నీకును నాకు

(అనార్కలీ నవ్వును) (సలీము నవ్వును)

అ నా ర్క లీ

ఈదేహములు రెండు నింతభేదము చేయు
లేదు భేదము కృపాలీల! నీకును నాకు

సే వ కు డు

(ప్రవేశించి) జహాపనాహ్! చక్రవర్తిగారు రమ్మనుచున్నారు

(సలీము నిష్క్రమించును)

అ నా ర్క లీ

(ఆగును)

సే వ కు డు

(ఆమెను బంధించును)

[తెర]

రంగము ౮

(ప్రవేశము : సలీము, నిద్రపోవుచు)

(వృద్ధసేవకుడు ప్రవేశించును)

వృద్ధ సేవకుడు

ప్రభూ! ప్రభూ!

సలీము

(లేచి) ఎవరు నీవు?

వృద్ధ సేవకుడు

ప్రభూ! నెమ్మదిగా మాటాడుము!

సలీము

ఎవరు నీవు?

వృద్ధ సేవకుడు

నేను

సలీము

నీవా! తాతా! ఇప్పుడు వచ్చితి వేమి?

వృద్ధ సేవకుడు

నాయనా? ఏమి చేయుచుంటివి?

సలీము

నిద్రపోవుచుంటిని

వృద్ధ సేవకుడు

మనస్సున కంత సుఖముగా నున్నదా?

సలీము

కొంచె మాందోళనగానే యున్నది కాని, మా నాయనగారి యాశ్వాసవచనములచేత కొంచె మోదారినది

వృద్ధ సేవకుడు

మీ తండ్రి యేమన్నాడు?

సలీము

మిక్కిలి సమాదరించి పంపించినాడు

వృద్ధ సేవకుడు

నీవు ప్రమత్తత గలిగియుంటకా?

సలీము

విశేషము లేమో చెప్పుము

వృద్ధసేవకుడు

అనార్కలీకి రేపు ప్రొద్దున నురిశిక్ష విధించినారు

సలీము

(స్తబ్ధుడై పోవును)

వృద్ధసేవకుడు

ప్రభూ! అనార్కలీ బ్రదుకగలదు

సలీము

(నిశ్వసించును)

వృద్ధసేవకుడు

అనార్కలిని బ్రతికించుకొనుట నీ చేతిలో నున్నది

సలీము

(ఊరక చూచును)

వృద్ధసేవకుడు

ఇట్లయినచో లాభము లేదు. ఈ రాత్రియే నీవు తొందరపడవలయును

సలీము

ఇప్పు డేమి చేయవలయును?

వృద్ధ సేవకుడు

పోయి కారాగృహాధికారికి లంచ మిచ్చి యామెను వదలించుకొని దాటిపోవలెను

సలీము

ఆమె కురిశిక్ష యెందులకు?

వృద్ధ సేవకుడు

నృత్యము చేయుచు నీవంక చూచి నవ్వినదట. రాజకుమారులను మోసము చేసి తనవలలో వేసికొన ప్రయత్నించుచున్నదట. అందు కని

సలీము

ఆహా!

వృద్ధ సేవకుడు

మీ రిరువురును వివాహము చేసికొని రని వదంతి ప్రబలినది. ఇదివరకే యేవిధముగా నైన నామెను హరించగా ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. రాజధానిలో నీ పని జరిగిన కల్లోలము కలుగు నని యీ యాజ్ఞ నీ యూరులో నిచ్చుట కిచ్చుటకు వచ్చిరి

సలీము

ఈమాత్రము వార్త నా కిదివరకు చెప్పక పోతివా?

వృద్ధ సేవకుడు

చక్రవర్తి నా మీద కన్నువైచియే యున్నాడు. నే నెప్పుడు బయలుదేరి వచ్చినను నా కురిశిక్షయే. ఇప్పుడు కన్నొమ్మఱగించి యేమయినను సరే యని వచ్చితిని

సలీము

ఇప్పు డేమి చేయవలయును?

వృద్ధ సేవకుడు

కారాగృహమువద్ద నున్నవానికి లంచ మిచ్చుట దక్క యింకొక వీలే లేదు

[తెర]

రంగము ౯

[కారాగృహము] (ప్రవేశము: అనార్కలీ మూర్ఛిత సలీము)

సలీము

అయ్యో! ప్రియురాల! (మూర్ఛపోవును)

కావలివాడు

(ప్రవేశించి) ఆహా! ఇది యేమి? ఇరువురు నిట్లుండిరి? చక్రవర్తి కీయుసురు తప్పక తగులును (నీళ్ళు తెచ్చి చల్లును)

సలీము

(లేచి) దేవీ! (అనార్కలీని కౌగిలించుకొనును)

అనార్కలీ

(లేచి) మనోహరా! (ఇద్దరును కౌగిలించుకొని యేడ్తురు)

కావలివాడు

మహాపనాహ్‌! ఇట్లు మీ రిర్వురును దుఃఖించుచుండ నెట్లు? ప్రభూ! కాలము గడచుచున్నది

అనార్కలీ

జహాఁపనాహ్ ! మీ రిచ్చటి కెట్లు వచ్చిరి ?

సలీము

ఈ మహానుభావుని దయవలన

కావలి

జహాఁపనాహ్ ! మాట్లాడుట తొందరగా కానిండు. నే నిప్పుడే వచ్చెదను. కోడి కూయు వేళగూడ నైనది

[నిష్క్రమించును]

అనార్కలీ

అయ్యో! తెల్లవార వచ్చినదా! (ఇరువురును కౌగిలించుకొని యేడ్తురు)

సలీము

ప్రియా! ఏడ్చి యేమిలాభము? మనము పారి పోవుదము రమ్మా!

అనార్కలీ

ఎచ్చటకు?

సలీము

ఎచ్చటకో!

అ నా ర్క లీ

ప్రభూ! నామూలమున నీకు రాజ్యనాశన మేల?

స లీ ము

నీవు లేకున్న ప్రాణనాశమున కొప్పుకొందునా?

అ నా ర్క లీ

అయ్యో! (ఏడ్తురు)

కా వ లి

(ప్రవేశించి) జహాపనాహ్! ఇక దయచేయుడు

స లీ ము

నీకు రెండు లక్ష లిచ్చెదను, మమ్ము పోనిమ్ము

కా వ లి

అమ్మో!

స లీ ము

నీ కేమిభయము?

కా వ లి

ప్రభూ! రేపు నన్ను చర్మ మొలిపించరా?

స లీ ము

అట్లయినచో నీవుకూడ మాతో రమ్ము!

కా వ లి

కాదు! ప్రభూ! కాదు

(నిష్క్రమించును)

స లీ ము

ప్రియా! రమ్ము పోదము

అ నా ర్క లీ

వా డొప్పుకొనడు

స లీ ము

నే నొప్పించెదను గదా!

అ నా ర్క లీ

ప్రభూ! ఈ దాసికై మీ రింత త్యాగము చేయ నేల? నేను నశించిపోయెదను

(ఏడ్చును)

స లీ ము

ప్రియా!

(ఏడ్చును)

కావలి

(ప్రవేశించి) ప్రభూ! చక్రవర్తి వచ్చుచున్నాడు

సలీము

ఇప్పుడా!

కావలి

చిత్తము

సలీము

ఎప్పుడైన నిట్లు వచ్చునా?

కావలి

పెద్దపెద్ద ఖయిదీ లెవరైన నున్నప్పు డిట్లే వచ్చుచుండును

సలీము

నిజముగా వచ్చుచున్నాడా?

కావలి

నా నాలుక కోయుడు

అనార్కలీ

అయ్యో! హతవిధీ! (మూర్ఛ)

సలీము

నాకు భయము లేదు. నేను లేవను

కా వ లి

ప్రభూ! ఈ దీనునియందు దయ యుంచుడు!

స లీ ము

(అనార్కలీని చూచి) అయ్యో!

కా వ లి

ప్రభూ! ఇంతలో మరల రావచ్చును. చక్రవర్తిగారు వెళ్లి పోయినవెంటనే మరల వత్తురుగాని ఇక్కడనే యొక రహస్య ప్రదేశ మున్నది. అందుండి మరల రావచ్చును

స లీ ము

నేను నడువలేకున్నాను. నన్ను తీసుకొని పొమ్ము!

కా వ లి

క్షమింపుడు

స లీ ము

(అవ్యక్తముగ) పరవా లేదు

[తెర]

రంగము ౧౦

(ప్రవేశము: సలీము, సేవకుడు)

సలీము

చక్రవర్తి వెళ్లెనా?

సేవకుడు

లేదు

సలీము

నా నాల్క తడియారుచున్నది

సేవకుడు

దాహ మిత్తునా?

సలీము

వలదు. చక్రవర్తి వెళ్ళెనా?

సే వ కు డు

జహాపనాహ్‌! వెళ్ళలేదు. కొంచెము విశ్రమించుడు

స లీ ము

నా గొంతుక యెండిపోయినది

సే వ కు డు

ప్రభూ! కొంచెము దాహము పుచ్చుకొనుడు

స లీ ము

ఊఁ!

(సేవకుడు మత్తుమందు కలిపి సారా యిచ్చును. సలీము త్రాగి నిద్రపోవును)

[తెర]

రంగము ౧౧

(ఇద్దరు కటికవాండ్రు ప్రవేశము)

మొదటివాడు

ఓయ్యోయి పెజల్లార!

'ఎక్కువోళ్ళతో పెళ్ళిళ్లు తక్కువోళ్లు
శేశికోరాదు సూస్త్రిరా శిన్నపము
కుయింకుమునకుండ కత్తితో గొంతు కంట
కోశియేసినాము తెలిసికోండు మీరు!'

రెండవవాడు

ఓయ్యోయి పెజల్లార! మావోడు శెప్పిన మాట యిను కోండి

'మేము యేమి పాపాలు శేశేము కాని
బాబు యిల్లాగ యెట్రాంటివాళ్ళగొంతు
లేమి శేద్దుము నాయనా యిట్టికోత్తు
యెనక తీయము పాపాల కన్ని అయిన!'

మొదటివాడు

జనముల్లార! తెలిశిందా!

'మేలి పడుసుది సక్కదనాల సుక్క'
శింతశివురంటి దిట్లాగ గొంతుదాక
సలికియేశాము గొప్ప యింటోళ్ళతోడ
తక్కువోళ్ళకు పెళ్ళిళ్ళు తగవు తగవు

రెండవవాడు

నిజమైనమాటకి బాబో! ఆళ్ళు ఈళ్ళు ఒకెత్తు ఆళ్లు అయి తేనేగాని పెళ్ళిగాని తగవు కాని పెట్టుకో కూడదంటారు పెద్దోళ్ళు

'తేనెలాగుంది ఆ పసిదాని సెత్తు
రయ్యో నా శేతు లంటె యో యమ్మ! తల్లి
మా అలచ్చిమి దయ సూడుమా యిలాంటి
వోళ్ళు యేమి సిలుత్తుంది బొంది నాడు?'

నా వంటోడికి పెళ్ళాం బిడ్డలు సింపరు బాబో!

మొదటివాడు

పడిశేవు లేవోయి. ప్రాకుకో! ఎవడి రుత్తి యెవడు మాడు తాజోక్ ఎవడో యొటవ నాయాలకాని. ఓయ్యోయి జనముల్లార!

'మీకు నిజముగా పేనాలమీద ఆస
అంటు వున్నదా సరి నాయమైన బతుకు
బతుకుడా నాది సురకత్తి వాడిమొనది
మొనకతీసు రాజాజ్ఞ శెల్లించి తీరు'

రెండవవాడు

ఓయబ్బ! కటికతన మంతే నీకాడె వుందిరా!

సలీము

(ప్రవేశించి) ఎవరురా మీరు?

మొదటివాడు

ఎవరో సుబువల్లె వున్నాడురా?

రెండవవాడు

అవునురా!

మొదటివాడు

మేము కటికోళ్ళము సామీ!

సలీము

ఏమిటో కేక వేయుచున్నారు!

మొదటివాడు

(1-వ పద్యము చదువును)

స లీ ము

ఎవరురా ఆ చిన్నపిల్ల?

మొ ద టి వా డు

బానిసోన్లట బాబూ యెవళ్లో! ఆళ్లపిల్ల. రాజుగారి కొడుకు గారిమీంట కన్నేశిందిట సామీ! రాజుగారి ఆగ్గమీంద సంపేశాం సామీ!

స లీ ము

(రుద్ధకంఠుడై) ఆమె పేరేమిరా?

మొ ద టి వా డు

మాకు తెల్దు పెబో!

స లీ ము

హా! హా! ప్రియా! (మూర్ఛబోవును)

మొ ద టి వా డు

మన కెందుకు పదరా పోదాము

(కటికవాండ్రు నిష్క్రమింతురు)

స లీ ము

(లేచి) ఈ రాజపురుష వేషముతో నా కెందులకు? (ఏడ్చుచు దుస్తులు తీసివేయును) ఇట్లగు నని కలలోనైన తలంచక

పోయెనిగదా. (గుండెను కొట్టుకొనును.) నా కేమి నిద్రపట్టెడి. ఆ పాడునిద్ర నా కెక్కడనుండి వచ్చినది? అయ్యో! నాకు మెలకువ యిప్పుడు రాదయునా? (పడును). నా ప్రియురాలి బదులుగ నే నైన యురికొయ్య నెక్కియుంటిని! అయ్యో! నా ప్రాణములు పోవుచున్నవి. (మూర్ఛపోవును)

(ఇరువురు సేవకులు ప్రవేశింతురు)

ఒకడు

ఓహో! చూచితిరా? యువరాజుగారు!

రెండవవాడు

పోయి యంతఃపురమున చెప్పుదము పద!

సలీము

(లేచి) ఎవరు మీరు?

రెండవవాడు

ప్రభూ!

సలీము

ఓరీ! రాత్రి మత్తుపదార్థము గలిపి మద్య మిచ్చినది నీవు కాదురా?

రెండవ వాడు

కాదు! కాదు

సలీము

(వానిని పొడిచి చంపును) (మొదటివాడు పారిపోవును)

సలీము

ఓహో! ప్రియురాలా! పోకు పోకుము. నేనుగూడ వచ్చుచున్నాను! (పొడుచుకొనబోవుచు) ఇదియేమి? ఇది మృత్యుదేవత నాల్కవలె నున్నది. (అని కత్తి పారవేయును) ఇది భూమి! ఇది యాకాశము. అనార్కలీ! నీవు భూమిలో దూరితివా? ఆకాశమున కెగిరి పోయితివా? నేను పలుగులతో త్రవ్వి సాధించెదనని నీకు తెలియును. భూమిలో దూరలేదు. ఆకాశమున కెగిరిపోయినావు. నేను నీవెంట నెగిరిపోయెదను. నన్ను ముద్దు పెట్టుకొమ్ము (నవ్వును). అనార్కలీ! అనార్కలీ! (భజన చేయును). ఎవ్వరు నీవు నా కడ్డము వచ్చుచున్నావు? అక్బరువా! ఛీ! ఛీ! ఆ కడకు బొమ్ము. నీవు నరమాంస భోక్తవు. నన్ను ముట్టుకొనకుము. ఏమి, నీవు నాకు తండ్రివా? నమస్కరించుచున్నాను! నీ వెవ్వడు? రాజామార్‌సింగా? ఎందుకురా వికారముగ నవ్వెదవు? పో! పో! నీ జాతిప్రాభవము ధ్వంసము కాను. నా జోలి నీ కెందుకు?

మౌల్వీ

(ప్రవేశించి) ప్రభూ! నీ కీ దీనావస్థ యేమి? (ఏడ్చును)

స లీ ము

ఎవరు నీవు నన్ను చూచి యేడ్చెదవు? పో! పో! నన్ను చూచి నవ్వుము! నే నెవ్వరనో యెఱుంగుదువా? నే నానందమూర్తిని. నేనును మా యనార్కలీయు తేజోరూపమగు నీ యనంతపథమున బ్రవర్తించుచున్నాము! నీకు కనబడుటలేదా?

మహాల్వీ

అజీజ్‌ను రుసీని నురితీసినారు ప్రభూ! ప్రభూ! (ఏడ్చును)

స లీ ము

ఉరి? ఛీ! ఉరిలేదు. ఏమియును లేదు. నేను పొడుచుకొని చచ్చినాను. నీవుకూడ చచ్చిపొమ్ము! లేదా, నిన్నుకూడ నురితీసెదరు. అజీజ్ యెవరు? నీ వెవరు?

నీ వెవ్వరవో నాకు తెలియునులే నీవు పరబ్రహ్మవు. ఇక్కడకేల వచ్చితివి? రమ్ము రమ్ము, మన మిద్దర మానంద మనుభవింతము

రా జ భ టు లు

(ప్రవేశించి) ఇదిగో ఆమహాల్వీ; పట్టుకొనుము

మహాల్వీ

ఆహా! చచ్చితిని

(రాజభటులు మాల్వీని బంధింతురు)

మాల్వీ

నన్నెచటికి తీసికొనిపోదురు?

రాజభటులు

ఉరికొయ్యకడకు. వారును నీవును వరుసగా ముగ్గురిని నిలుచుండబెట్టి యురితీతురు. అక్కడ వారిద్దరికి నీవు మరల వివాహము చేయుము సరిపోవును

మాల్వీ

(ఓదారి) అవును. అదియే శాశ్వతమైన వివాహము. పదండు పోదము

సలీము

మీరందరును పరబ్రహ్మ నాశ్రయించెదరు. దేనికి? నిత్యానందమైన పద మభిలషించియా? పొందుడు. ఆ పదము నే నందితిని. నేనుకూడ వచ్చెదను తీసికొనిపోదురా? నేనును మా అనార్కలీయు వచ్చెదము

1 రాజభటుడు

(నిదానించి చూచి) ఓరి యువరాజు

2 రాజభటుడు

అమ్మా నీవు పోయి చక్రవర్తిగారితో చెప్పుము

1 రాజభటుడు

[నిష్క్రమించును]

(మాల్విని లాగుకొనిపోదురు)

సలీము

నేనుగూడ వచ్చెదను. నన్ను తీసికొనిపోరా? (నవ్వి) మీకర్మము; నే నవ్యయానంతానందపథమున తిరుగుచుండగా నన్ను మీరు తీసికొని పోరా? సరే పొండు; నా సొమ్ము పోయినది. అనార్కలీ, రమ్ము; మన మిర్వురము చెట్టాపట్టాలు పట్టుకొని తిరుగుదము. ప్రియా! నీ వెంత మోహనమూర్తివి! మోహలక్ష్మివి నీవేనా? రమ్ము రమ్ము. నన్ను దృఢపరిష్వంగమున దేల్పుము

(రాజపురుషు లిద్దరు ప్రవేశింతురు)

సలీము

ఎవరోయి మీరు, దివ్యపురుషులా? దేనికో వచ్చితిరి? నన్నును నా యనార్కలీని దివ్యవిమానములమీద నెక్కించుకొని పోవుటకా?

1 రా జ పు రు షు డు

ప్రభూ! మేము సేవకులము. చక్రవర్తి పాదుషాహా తవ తండ్రిగారు తమ్ము దీసికొని రమ్మన్నారు

స లీ ము

(నవ్వి) నాకు తండ్రి యెవరు? ఛీ! ఛీ! పొండు; పోవద్దు పోవద్దు, నా వెంట రండు. మన మందరమును గలిసి యాకాశమున దివ్యవిమానములమీద విహరింతము. మా యనార్కలీని మీరు చూడలేదు కాబోలును. మోక్షలక్ష్మి. ఆమెను చూచిన మీరెల్ల ముక్తులగుదురు. రావే! ప్రియురాల రమ్మా! రమ్మా! నే నా మోక్షలక్ష్మిని ప్రసన్నను జేసికొనెదను. ఇదిగో జపము చేసెదను. అనార్కలీ, అనార్కలీ, అనార్కలీ (అనుచుండును)

1 రా. పు

ఈయనకీ పిచ్చి యెట్లుపోవును?

2 రా. పు

పిచ్చివలననే బ్రతుకుచున్నాడు. పిచ్చి పోయెనా! ప్రాణములు కూడ పోవును

1 రా. పు

ఎందుచేత?

2 రా. పు

అట్టి మహాస్త్రేను కదియే ఫలితము!

1. రా. పు.

అట్లుకాదు. పిచ్చి పోయెనా, సంపూర్ణముగా అనార్కలీని విస్మరించునట్లే చేయవచ్చును

2. రా. పు.

అల్లా నరముగాదు

1. రా. పు.

అటువంటి యౌషధము లున్నవి. అవి యన్నియు చక్రవర్తి యిదివరకే తయారుచేయించి యుంచినాడు!

2. రా. పు.

అట్టి యౌషధము లున్నవా?

1. రా. పు.

ఏల లేవు?

2. రా. పు.

ప్రకృతి వంచనముగా నున్నది; మనుష్యుని దుష్ప్రజ్ఞ భగవంతునియెడ నెంత యపరాధిని యగుచున్నది. ప్రభూ! క్షమింపుము

సలీము

క్షమించితిని. పో! నీపాపములు నశించినవి. మా అనార్క
లీకిగూడ నీయం దనుగ్రహము గల్గినది

1. రా. పు.

ఈయన యిపుడు మనవెంట నెట్లును రాడు. ఈయన నను
సరించుచు నెచ్చట నీయన సొలసి పడిపోవునో అచ్చట నుండి
తీసికొనిపోదము

2. రా. పు.

బాగున్నదిలే పద

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

సలీము

ఇదిగో! నాకు భగవంతుడు సాక్షాత్కరించు చున్నాడు!
భగవతీ! నమస్కారము. ప్రియా! మనోహారిణీ! భారత
సామ్రాజ్యభావిచక్రవర్తినీ! ప్రాణమా! దేవీ! అనార్కలీ!
రమ్మా నా కౌగింటిలో నొదుగుము. — అదుగో! నా ప్రియు
రాలు! నా యొద్దకు వచ్చి నన్ను జూచి నవ్వి నన్ను కౌగి
లించుకొనుచున్నది. ఆహా! ఆహా! సుఖము. ఆనందము.
మాధుర్యము

క వి

(ప్రవేశించి) నీవా! తెలిసినది. నీవు యువరాజు సలీము. నీకు పిచ్చియెత్తినదికాదూ! అవును! అంత రసతన్మయతగల నీకేల పిచ్చియెత్తదు?

స లీ ము

నాకేమి పిచ్చి? నీకు పిచ్చి! నేను మహానంద మనుభవించుచున్నాను. నే నవ్యయానందస్వరూపుడను

క వి

"అగు శరీరమ్ముపైన నహంభిమాన
మంతరించిన దుఃఖమ్ము నగును సుఖము
సుఖము దుఃఖమ్ము నగు మనస్సునకు నంతు
లేని యానంద మనుభూతమగును యోగి"

"మును విషాదాబ్దముల చేత ముఖరితమ్ము
యైన నా హృదయాకాశ మంతకంత
శాంతమై శరత్కాల స్వచ్ఛగగనంబు
పోలె హంసాతిరమ్యమై పొలుచుచుండె"

"ఈ భవన్ముఖదర్శనం బెంతవరకు
నాకు నానందదాయినై నది? వియోగ
మనుచు సంయోగ మని భేద మంతరించు
నెప్పు డద్దియ శాంతిసూ హృదయమునకు

స లీ ము

నీ వెవ్వరవు? ని న్నెక్కడనో చూచినట్లున్నది. ఇన్నాళ్లూ
నవ్యయానందస్వరూపుడను నేనే యనుకొనుచున్నాను

క వి

ఆనాడు వచ్చి నా విషాద గీతములు వినిపించలేదా?

స లీ ము

ఓహో! అవును

నే నెవ్వరను? స్మరణకు వచ్చుచున్నది. సలీమును

(నిర్వేదముతో) కవీ! ఆ నా విషాదనాటకమునకు నాడు నాం
పాడి నేడు భరతవాక్యము పాడవచ్చితివా?

దేవీ! అనార్కలీ!

[మూర

[తెర]